ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ
ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ

ಭೂಮಿಗೀತ

ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೧೮

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಮಾಲಿಕೆ ಪ್ರಕಟಣೆ

ಭೂಮಿಗೀತ

ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೧೮

Kannada Sahitya Parishattu Centenary Publication

ಭೂಮಿಗೀತ

ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಪಂಪಮಹಾಕವಿ ರಸ್ತೆ
ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೮

ಮುಖಪುಟ ವಿನ್ಯಾಸ : ಸುದೇಶ್ ಮಹಾನ್

ಪುಟಗಳು : ೮೦

ಮುದ್ರಣ ಕಾಗದ : ೮೦ ಜಿ.ಎಸ್.ಎಂ.
ಎನ್.ಎಸ್.ಮ್ಯಾಪ್‌ಲಿಥೋ

ಬೆಲೆ : ೫೦=೦೦

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೫೯

ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೧೫

ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦

ಮುದ್ರಣ
ಗೀತಾಂಜಲಿ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್
ನಂ.ಬಿ–೭೧, ಹೊಸ ನಂ.೮೪
ಕೆ.ಎಸ್.ಐ.ಡಿ.ಸಿ. ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿಯಲ್ ಎಸ್ಟೇಟ್
೬ನೇ ಬ್ಲಾಕ್, ರಾಜಾಜಿನಗರ
ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೧೦.

BHOOMI GEETHA- A collection of poems written by M. Gopalakrishna Adiga

published by :

Kannada Sahitya Parishattu
Pampa Mahakavi Road
Chamarajapete
Bengaluru - 560018

Cover Page : Sudesh Mahan

Pages : 80

Paper : 80 G.S.M. N.S. Maplitho

Rs : 50=00

First Edition : 1959

Edition by Parishattu : 2015

Copies : 1000

printed at
Geetanjali Graphics
No.B-71, New No.84
K.S.I.D.C. Industrial Estate
6th Block, Rajajinagar
Bengaluru - 560010.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಕೃತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀ ಪುಂಡಲೀಕ ಹಾಲಂಬಿ

ಸದಸ್ಯರು

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ

ಪ್ರೊ. ಜಿ. ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ

ಡಾ. ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ಬಿದರಕುಂದಿ

ಡಾ. ತಾರಿಣಿ ಶುಭದಾಯಿನಿ

ಡಾ. ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ

ಶ್ರೀ ಸಿ.ಕೆ. ರಾಮೇಗೌಡ, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಕ.ಸಾ.ಪ.

ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಹತಗುಂದಿ, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಕ.ಸಾ.ಪ.

ಶ್ರೀ ಪಿ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ, ಗೌರವ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಕ.ಸಾ.ಪ.

ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಮಿತಿ ಸಂಚಾಲಕ

ಶ್ರೀ ಜೆ.ಎನ್. ಶಾಮರಾವ್

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು
ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿ

ಶ್ರೀ ಪುಂಡಲೀಕ ಹಾಲಂಬಿ., ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಶ್ರೀ ಸಿ.ಕೆ. ರಾಮೇಗೌಡ, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಹತಗುಂದಿ, ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ

ಶ್ರೀ ಪಿ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ಪ, ಗೌರವ ಕೋಶಾಧ್ಯಕ್ಷ

ಶ್ರೀ ಟಿ. ತಿಮ್ಮೇಶ್, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

ಶ್ರೀ ಹುಲಿಕಲ್ ನಟರಾಜ್, ಬೆಂ. ಗ್ರಾಮಾಂತರ

ಶ್ರೀ ಬಿ.ಟಿ. ನಾಗೇಶ್, ರಾಮನಗರ

ಶ್ರೀ ಜೆ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ, ಕೋಲಾರ

ಶ್ರೀ ವೈ.ಎಲ್. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ

ಡಾ. ಸೋ.ಮು. ಭಾಸ್ಕರಾಚಾರ್ಯ, ತುಮಕೂರು

ಶ್ರೀ ಆರ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

ಶ್ರೀ ಎ.ಆರ್. ಉಜ್ಜನಪ್ಪ, ದಾವಣಗೆರೆ

ಶ್ರೀ ಡಿ.ಮಂಜುನಾಥ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ

ಡಾ. ಎಂ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಮೈಸೂರು

ಶ್ರೀ ಸೋಮಶೇಖರ ಬಿಸಲ್ವಾಡಿ, ಚಾಮರಾಜನಗರ

ಶ್ರೀಮತಿ ಮೀರಾ ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ, ಮಂಡ್ಯ

ಡಾ. ಎಚ್.ಎಲ್. ಜನಾರ್ಧನ, ಹಾಸನ

ಶ್ರೀ ಟಿ.ಪಿ.ರಮೇಶ್, ಕೊಡಗು

ಶ್ರೀ ಎನ್.ಎಸ್. ಶಿವಸ್ವಾಮಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು

ಶ್ರೀ ನೀಲಾವರ ಸುರೇಂದ್ರ ಅಡಿಗ, ಉಡುಪಿ

ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಪ್ರದೀಪಕುಮಾರ ಕಲ್ಕೂರ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ

ಶ್ರೀ ಯ.ರು. ಪಾಟೀಲ, ಬೆಳಗಾವಿ

ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಅಯ್ಯಪ್ಪ ಯಂಡಿಗೇರಿ, ವಿಜಾಪುರ

ಡಾ. ವಿಜಯಕುಮಾರ ಕಟಗಿಹಳ್ಳಿಮಠ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ

ಡಾ. ಲಿಂಗರಾಜ ರು. ಅಂಗಡಿ, ಧಾರವಾಡ

ಶ್ರೀ ಗುರುಶಾಂತಪ್ಪ ಬಿ. ಮಾಸಣಗಿ, ಹಾವೇರಿ

ಡಾ. ಶಿವಪ್ಪ ಮರಿಬಸಪ್ಪ ಕುರಿ, ಗದಗ

ಶ್ರೀ ರೋಹಿದಾಸ ನಾಯಕ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ

ಶ್ರೀ ಮಹಿಪಾಲರೆಡ್ಡಿ ಮುನ್ನೂರ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ

ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಎಸ್. ಹೊಟ್ಟಿ, ಯಾದಗಿರಿ

ಪ್ರೊ. ಸಿದ್ರಾಮಪ್ಪ ಮಾಸಿಮಾಡೆ, ಬೀದರ್

ಶ್ರೀ ಮಹಾಂತೇಶ ಮಸ್ಕಿ, ರಾಯಚೂರು

ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಮ. ನಿಂಗೋಜಿ, ಕೊಪ್ಪಳ

ಶ್ರೀ ಸಿರಿಗೇರಿ ಯರ್‍ರಿಸ್ವಾಮಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ

ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಬಿ.ಎಲ್.ರಾವ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ

ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಬಿ. ಶಿವಕುಮಾರ್, ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ

ಶ್ರೀ ಕೆ.ಪಿ.ಆಚಾರ್ಯ, ತಮಿಳುನಾಡು

ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ವಿ.ಭಟ್, ಕೇರಳ

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ
೮೧ನೇ ಅ.ಭಾ.ಕ.ಸಾ. ಸಮ್ಮೇಳನಾಧ್ಯಕ್ಷರು

ಡಾ. ನಲ್ಲೂರು ಪ್ರಸಾದ್ ಆರ್.ಕೆ.
ನಿಕಟಪೂರ್ವ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಡಾ. ವಿಜಯದೇವಿ ಎಸ್.ಎಸ್.
ಮಹಿಳಾ ವಿ.ವಿ. ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಡಾ. ತಂಬಂಡ ವಿಜಯ್ ಪೂಣಚ್ಚ
ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ.ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎ. ದಯಾನಂದ
ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ

ಶ್ರೀಮತಿ ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತಾ ನಾಯಕ್
ಮಹಿಳಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ
ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಚ್. ಸತೀಶ್‌ಗೌಡ
ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು

ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಶತಮಾನೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪೋಷಕವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ೫-೫-೧೯೧೫ರಂದು ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಾದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಹಾಗೂ ದಿವಾನ್‌ರಾಗಿದ್ದ ಸರ್.ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಈವರೆಗೆ ೨೪ ಜನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೮೧ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ೭೯ ಜನ ಮಹಾನ್ ಲೇಖಕರು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೮೫ ಜನ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಇಂದಿನ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ ೨,೦೮,೦೦೦. ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೪೭೪. ಕೇವಲ ಅಂಕಿಸಂಖ್ಯೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಾಧನೆ ಅನನ್ಯವಾದುದು; ಇನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯಂತೂ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಷತ್ತು ಕೈಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಮೀರಿದ ಅವಧಿಯ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಣೆ. ಈ ೧೭ ಸಂಪುಟಗಳ ರಚನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಪರಿಣತ ಸಂಪಾದಕರು ಹಾಗೂ ನೂರಾರು ಲೇಖಕರು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಸಂಪುಟವು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಪರಿಷತ್ತಿನ ನೂರರ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ನೂರು ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮುದ್ರಣ. ಜೊತೆಗೆ, ಪರಿಷತ್ತಿನ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ನೆನಪಿನ ಸಂಪುಟದ ಪ್ರಕಟಣೆ.

'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಶತಮಾನ : ಕೃತಿ ನೂರು' ಎಂಬ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಪರಿಣತರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯು ನೂರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಘಟ್ಟಗಳು, ಚಳುವಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂವೇದನೆ ಹಾಗೂ ಅನುಭವ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನೂರು

ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿರುವಂತೆ ಸಹ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಭೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಹಾಗೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪುನರ್‌ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ನೀಡಿಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿರುವ ಲೇಖಕರನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿ ಸದಸ್ಯರಾದ ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ, ಪ್ರೊ. ಜಿ. ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ, ಡಾ. ಶ್ಯಾಮಸುಂದರ ಬಿದರಕುಂದಿ, ಡಾ. ರಾಜಶೇಖರ ಹತಗುಂದಿ, ಡಾ. ತಾರಿಣಿ ಶುಭದಾಯಿನಿ ಹಾಗೂ ಡಾ. ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ನೂರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಏಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಆದರೆ ವಿವಿಧ ಕಲಾವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲು ಸಹ ಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪರಿಷತ್ತಿನ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪುನರ್‌ಮುದ್ರಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೋರಿದಾಗ, ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೇಲಿನ ಗೌರವದಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಲಲಿತಾ ಅಡಿಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಗೌರವಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಈ ಯೋಜನೆಯಡಿ ಈಗಾಗಲೇ ೫೦ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಕಂತಿನ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇದೀಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಎರಡನೆಯ ಕಂತಿನ ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮೆ॥ ಗೀತಾಂಜಲಿ ಗ್ರಾಫಿಕ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಪುಂಡಲೀಕ ಹಾಲಂಬಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ದಿನಾಂಕ : ೧೮-೦೬-೨೦೧೫
ಬೆಂಗಳೂರು

ಮುನ್ನುಡಿ

ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಸಲು ಕಸುಬಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಡಿಗರು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅವರನ್ನು ನಮ್ಮ ತಲೆಮಾರಿನ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ ಎನ್ನುವ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾನುಭವದ ತೆಕ್ಕೆಗೊಗ್ಗದ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪದ್ಯರಚನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ವಾಹಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಆತ್ಮವಂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಪದ್ಯ ರಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸುವ, ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡದ ಇವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ವಿಮರ್ಶೆಯೇ ದುರ್ಲಭವಾದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿ.

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಥಟ್ಟನೆ ಹೊಳೆಯುವ ಗುಣ: ಈ ಕವಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಂತೆ ಅಡಿಗರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ ಎನ್ನಲು ಇದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಭಾಷೆ ಯಾವುದಾಗಬೇಕೆಂಬ ಬಗೆಗೆ ಅಡಿಗರ ನಿಲುವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆ 'ಗರಿ'ಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತಹುದು. ನಾವು ಆಡುವ ಮಾತಿನ ಪರಿಪಾಕದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಪರಿಪೂರ್ಣಾವತಾರಕ್ಕೆ ಈ ಕವಿ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸದ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ರೀತಿಯದು. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸದುದು ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಲಾಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಈ ಕವಿ ಎಂದೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಲಾರ. ಎಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಈ ತೀವ್ರದೃಷ್ಟಿ ತಾಳಿದವನು ಅಂತಃಕರಣ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಇಲ್ಲದ, ಎರವಲು ತಂದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸುಂದರವೆನ್ನಿಸುವ ಅಥವಾ ಭವ್ಯವೆನ್ನುವ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಶೈಲಿಯ ಮುಸುಕೆಳೆದು ಕಾವ್ಯವೆಂದು ವಂಚಿಸಲಾರ. ಈ ವಂಚನೆ ಪರವಂಚನೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆತ್ಮವಂಚನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಡಿಗರ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ, ಸೋಲಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕ ಇಂತಹ ಕವಿಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ಏಳು ಕವನಗಳ ಬಗ್ಗೆ 'ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ' ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದಂತಹ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತೊಡಗುವ ಮೊದಲು ಅಡಿಗರ

ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಲ್ಪ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕೆಲವು ಅವಸರದ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಕಯುತವಾಗಿ ಓದಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸುಲಭವಾಗಿ ವೇದ್ಯವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿದವರ ಕ್ಷಮೆ ಅವಶ್ಯ.

'ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಡಿಗರನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿಯೆಂದು ತಿಳಿದವನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ 'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ', 'ಗೊಂದಲಪುರ'ದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಇರುವ ಬೀಭತ್ಸ. ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುಂದರವನ್ನೇ ಕಾಣುವ, ಬರೆದ ಎಲ್ಲಾ ಕವನದ ಕೊನೆಯೆರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಖಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆಶಾಕಿರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ, ಇಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಪ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಜೀವನ ಸಂತೋಷ–ಇವು ಒಂದು ವಿಪರೀತ. ಅಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬೀಭತ್ಸರಸ ಇದನ್ನು ಬೇಕೆಂತಲೇ ವಿರೋಧಿಸಲೆಂದೋ ಏನೋ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಪರೀತಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಪರಂಪರಾನುಗತವಾದ ಜಡತೆಗೆ 'Shock' ಕೊಡಲು ಅಡಿಗರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೋ, ಏನೇ ಇರಲಿ. ಈ ಬೀಭತ್ಸವೇ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಗಾಗಲಿ ಕಿರಿಮೆಗಾಗಲಿ ಕಾರಣವಾಗಲಾರದು. ಮನಸ್ಸು ಎಚ್ಚರವಾಗಿರದಾಗ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ, ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೋದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಯಂತೆ, ಬೀಭತ್ಸರಸ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಕವಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಬಹುದು. ಹೀಗಾದರೆ ಕವಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ, ಕವನ ಹೊಸೆಯುವುದು ಇವನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು ಎಂದರ್ಥ. ಆದರೆ ಅಡಿಗರು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಒಂದೇ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕವನವನ್ನು ಹರಿಯಗೊಡಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ 'ಚಂಡೆಮದ್ದಳೆ' ಯಿಂದಲೇ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು. ಥಟ್ಟನೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವ, 'ಗೊಂದಲಪುರ'ದ 'ಗಿಣಿಯು ಪಂಜರದೊಳಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುವ ಭಾಗ, 'ದೀಪಾವಳಿ', 'ಏನಾದರೂ ಮಾಡುತಿರು ತಮ್ಮ' ಎನ್ನುವ ಕವನಗಳು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಯಾವು.

ಬೀಭತ್ಸದಂತೆಯೆ ದೋಷಪೂರಿತವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು 'ಚಂಡೆಮದ್ದಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಭೀಭತ್ಸಕ್ಕೊ ಬಹುಶಃ ಅದೇ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಅಡಿಗರ ಮಾತಿನ ಧೋರಣೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಲ್ಲದವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳುವಂತಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಶರದ್ಗೀತ'ದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಹ, ಓದುಗನನ್ನು

ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಓದುಗನಿಗೂ ಕವಿಗೂ ನಡುವೆ ದೊಡ್ಡ ಕಂದರವಿರುವುದು ನಮ್ಮ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಒಂದು ದುರಂತ. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ನಾಯಕ ಮೃತ್ಯುಮುಖಿ ಬದುಕಿನಿಂದ ದೂರ ಸರಿದು ನಿಲ್ಲಲು ಅಸಮಾನ್ಯ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವಂಥವನು. ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ದೋಷ, ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಇವನು ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೈ ಪರಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆಂಬುದು. ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನಗೆ ತಾನೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ತನ್ನಂಥವರ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿಯೇ, ಕವಿ ತಾನು ಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು, ಜೀವದ ಅಂತರಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುವ, ಬಗೆಯುವ ರೀತಿಯಿದು. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಾಭಿನಯವಾಗಬೇಕು, ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸಂಭವಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವಿದು. ಅಡಿಗರ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಈ ರೀತಿಯದು, ಉಳಿದುದೆಲ್ಲಾ ಮಾತಿನ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯೆನಿಸುವ 'ಶರದ್ಗೀತ', 'ಗೊಂದಲಪುರ'ದ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗಗಳ ಭಾಷಣ ವೈಖರಿಯದು.

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅಪವಾದವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ. ಸಂಸಾರದ ಒಲವು-ನಲಿವುಗಳ ರಸನಿಮಿಷಗಳ- ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುವಂತಹ-ಜೀವನದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಇವರ ಕಾವ್ಯ ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಬರೀ ಹಸೆಮಣೆಯ, ಅಥವಾ ಬರೀ ಬಿದಿರಮೇಣೆಯ ಕಾವ್ಯ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಬೇಸರ ತರದಿದ್ದೀತು? ಎಣ್ಣೆ ಬಂದಾಗ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮುಖ ಸೊಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ಹವ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕವಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಒಲವು ನಲಿವಿನಲ್ಲಿ, ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಊಟ ಉಪಚಾರದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲವೆ?- ಎಂದು ಕಿವಿಹಿಡಿದು ಕೇಳುವುದು ಹಿರಿಯರಾದ ರೂಪಾರಾಧಕರ ಕರ್ತವ್ಯವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಅಡಿಗರ ಅತೃಪ್ತಿ ಅಭಾವಜನ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಖಂಡನೆ ಮಾತು ಜೀವನದ ದುರಂತ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುವ ಉಷ್ಟ್ರಪಕ್ಷಿ ರೀತಿಯದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಹಾಸ್ಯವಾಗಲೀ ಸಂಸಾರ ಜೀವನದ ರಸನಿಮಿಷವಾಗಲೀ, ಚಿತ್ರಿತವಾಗದಿರುವುದು ಒಂದು ಕೊರತೆಯ ವಿಚಾರ. ಆದರೆ ಆ ಅಂಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಇವರ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಊಹೆಯ ಮಾತು. ರಸನಿಮಿಷ ತಾರಾಕ್ಷೀರಪಥವಾಗಬೇಕು, ಈ

ಬಾಳು ಪೂರ್ಣಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಬಯಸುವ ಇವರ ಕಾವ್ಯ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'religious'(ಅಂದರೆ, ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ, ಪವಿತ್ರಾತ್ಮದಿಂದ ಹೊರಸೂಸುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಭಾವನಾಲಹರಿ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ). ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸತ್ವ-ಮತಗಳ ನಡುವಿನ 'religious'ಎನ್ನಿಸುವಂತಹ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಇನ್ನೊಂದು ಅಪವಾದವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸೋಣ. ಅದು ಅಡಿಗರು 'ಚಂಡೆಮದ್ದಳೆ'ಯಿಂದ ಎಲಿಯೆಟ್ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿ ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿದರು, ಅತಿ ವಾಸ್ತವವಾದಿಗಳಾಗಿ ಹಳೆಯ ರೀತಿನೀತಿಗಳ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದರು; ಇವರಿಗೆ ಪರಂಪರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಗೋರಿಯಂತೆ ಕಂಡಿತು-ಎನ್ನುವುದು. ಈ ವಾದ ವಿನಾಯಕರ ಸಮನ್ವಯಶ್ರೀ ಅಡಿಗರ "Big show of animal instincts"ಗಿಂತ ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಒಡ್ಡಿದುದು. ('ಶ್ರೀವಿನಾಯಕರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಬಿ. ಮಿಣಜಿಗಿಯವರ ಲೇಖನವನ್ನು ನೋಡಿ.) 'ಭೂತ' ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೂ ಅಡಿಗರು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವವರು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? 'ಅಮೃತಶಿಲೆಯ ಗೋರಿ'ಯ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಈ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಸರಿಯೆ? ವಿನಾಯಕರನ್ನು ಯೇಟ್ಸ್ ಕವಿಗೂ ಅಡಿಗರನ್ನು ಎಲಿಯೆಟ್‌ಗೂ ಹೋಲಿಸುವ ಈ ವಿಮರ್ಶಕರು, ಯೇಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಎಲಿಯಟ್‌ರ ಕಾವ್ಯ ವಿನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ವಿವೇಕಶಾಲಿಗಳಿರಲೇಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆ. ಹೋಲಿಕೆ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು; ಇರಲಿ.

'ಭಾವತರಂಗ'ದಿಂದ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದವರೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕವಿಜೀವ ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು. ಕವಿಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ಣಾವಿಷ್ಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇವರ ಕವನ ರಚಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಲ್ಲೂ ಆಗಬೇಕಾದ್ದೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಬೇಸರ ತರುತ್ತದೆ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಂತಹ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಬೇಕು-ಎನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅಡಿಗರ ಈಚಿನ ಕವನಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದವರು ಇವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವರಷ್ಟೆ ಖಂಡನೆಗೆ ಅರ್ಹರು. ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವರು ಅತಿ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಗೊಂದಲ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಕವಿಗಳ ಜೊತೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಹೋಲಿಸುವ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ ಹವ್ಯಾಸ, ಅಡಿಗರು ಈಗ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ

ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಸಿತು. 'ಭಾವತರಂಗ' ಮತ್ತು 'ಭೂಮಿಗೀತ'ಗಳ ಮೂಲ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುಗಳು ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅನುಭವದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಬೆಳೆದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವಷ್ಟು ಸಾವಧಾನವಿರುವ ವಿಮರ್ಶಕ, ಅಡಿಗರು ಎಲಿಯಟ್ಟನ ಪುರಸ್ಕರ್ತರಾಗಿ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದಿದರು ಎನ್ನಲಾರ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನಷ್ಟೆ ಅರಿತವನಿಗೆ ಅಡಿಗರ ಈಗಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವಾದೀತು. ಉಳಿದ ತೊಂಭತ್ತಂಶ ತಿಳಿಯಲು ನಮ್ಮ ಆರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅರ್ಥವಾಗಿರಲೇಬೇಕು. ಅಡಿಗರದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರ್ಷದೃಷ್ಟಿ.

ಇನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳ ಮಾತು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳದಿರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ದಾರಿ ನಡೆಯದೆ ಗುರಿಮುಟ್ಟುವ, ಸಾಧಿಸದೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು ಎನ್ನಿಸುವ, ಯಾವ ಒಳತೋಟಿಗೂ ಒಳಗಾಗದ, 'ಇಹದ ತಳಹದಿಯಿಂದ ದಿಟದ ದರ್ಶನವರಳಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ಹಾಡಾಗದ' ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಎರವಲು ತಂದದ್ದು. ಜೀವನದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು, ಸಂಧಿಕಾಲಗಳ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಗದ, ಅಥವಾ ಎದುರಿಸಿದ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಅಲ್ಪ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಪ್ರಗತಿಯ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಸರಳ ಮಾಡಿಸುವ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ಅಪೂರ್ಣತೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ನೋಯಿಸಿ, ಕುದಿಸಿ, ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣಲು ಕತ್ತಲಲ್ಲೇ ತಡಕುತ್ತ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಜೀವಕ್ಕೆ ಕಲಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯ ಹೀಗೆ ತೀವ್ರ ಅನುಭವಗಳ ಸಂವೇದನೆಗೆ ಜೀವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಜೀವೋಪಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಸೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಎನ್ನುವ ಅಪವಾದ ತಪ್ಪು. ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಸೆಯೂ ಸರಳ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ನಿರಾಸೆಯುಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿ ತೇಲುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸುಖದೊರಕಬಹುದು. ಅಡಿಗರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಮಾತಿನ ಖುಷಿಗಾಗಿಯೇ ಬರುವ ನಿರಾಸೆಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ನಿರಾಸೆಯಂತೆ ಕಾಣಬಹುದಾದದ್ದು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುಭವದ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಎನ್ನಿಸುವ ಉತ್ಕಟವಾದೊಂದು ಭಾವನೆ. ಇದನ್ನು 'ವಿಷಾದಯೋಗ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

೩

ಈ ಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಯಾವುದು ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅವರ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಅಡಿಗರನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ, ಅಥವಾ ಅರ್ಥವಾಗಲಾರದೆ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಓದುಗರನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವನಗಳ

ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ನನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗೆ ಒಗ್ಗಿಸಲು ಸರಳ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಅಪರಾಧ ಕ್ಷಮಾರ್ಹವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಡಿಗರ ಹಿಂದಿನ ಕವನಗಳು 'ಆತ್ಮವ್ಯಂಜಕ' ಮತ್ತು 'ಸಾಮಾಜಿಕ' ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೇಗೆ ಪೂರ್ಣ ಬಾಹ್ಯವಲ್ಲವೋ, ಆತ್ಮವ್ಯಂಜಕವೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಂತರಂಗ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ನಾಯಕ, 'ಓಡಲೆಳಸುತಿಹುದು ಜೀವ', 'ಒಳತೋಟಿ', 'ಮೋಹನ ಮುರಲಿ', 'ಅತಿಥಿಗಳು', 'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ' ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ಇರುವುದೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು ಇರದುದರೆಡೆಗೆ ತುಡಿಯುವ' ನಾಯಕನೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವ ಪಡೆದವನು. ಎಳೆ ಹರೆಯದ ಮುಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿತಾಯಿ; 'ತೆಂಗುಗರಿಗಳ ಬೀಸಿ ಕೈ ಚಾಚಿ ಕರೆದಳು; ಅಡಿಕೆ ಗೊನೆ ಗಿಲುಕಿ ಹಿಡಿದಾಡಿಸಿದಳು.' ಭೂರಮೆಯ ಕೈದೊಟ್ಟಿಲಿನಲ್ಲಿ 'ಮಧುರ' ಬೆಳೆದದ್ದನ್ನು 'ಒಳತೋಟಿ'ಯ ಮೊದಲನೆಯ ಹದಿನಾರು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಬಗೆಯೊಂದಿಗೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದು; ಹಾಗೆಯೇ 'ಗಿಣಿಯು ಪಂಜರದೊಳಿಲ್ಲ' ಭಾಗದ ಮೊದಲಿನ ಹದಿನಾರು ಸಾಲುಗಳ ಜೊತೆಗೂ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಕವಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಹೋಲಿಕೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲೀತು. ಬಾಲ್ಯದ ಎಳೆಹರೆಯದ ಮುಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಕವಿ ತನ್ನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯವಾಗಿ ಆನಂದವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆನಂತರ ನೋವೇ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೀಸಲು; 'ಎಲ್ಲೆಲ್ಲು ಹೆರಿಗೆ ಮನೆ; ಬೇನೆ, ಸಂಕಟ, ನಗೆ." ಭೂಮಿತಾಯಿಯ 'ಪ್ರೇಮಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಪ್ಪಿಗೆ ಭಗ್ನ ಬಲಭೀಮ'ನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹಿಂಸಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ವಯಸ್ಸಾದ ಮೇಲೆ ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣವೆಲ್ಲ 'ಎಣ್ಣೆ ತೀರುತ್ತಲಿರೆ ಒಡಕು ಹಣತೆಯ ಮುಂದೆ ಬತ್ತಿ ಹೊಸೆತ.' ಮರಣ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಾಗ ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಪ್ರೀತಿಯೆಲ್ಲಿ? 'ಬಿದಿರು ಮೇಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಾಗುವ ವೇಳೆ ಹೊರಬರಳು. ಅವಳಿಗಿನ್ನೊಂದು ಹೆರಿಗೆ.' ಜನನ ಮರಣದ ಈ ದುಃಖಚಕ್ರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಗೆ? ಭೂಮಿತಾಯಿ ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ: 'ಗಂಡುಸಾದರೆ ನನ್ನ ಬಲಿ ಕೊಡುವಿಯೇನು?' ರಾಧೇಯ ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಾಯಿಸಲೆಂದೇ ಬರುವ ಕುಂತಿಯಿವಳು. 'ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹೆರಿಗೆಮನೆ ಮಸಣ ಇವಳಿಗೆ.' ಇವಳ ಸ್ವರತಿಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವು ಇರಬೇಕು; 'ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಆನೆ, ಹಸು, ಆಡು, ಕೋಡಗ, ಕತ್ತೆ, ಮಾವು, ನೇರಿಳೆ, ಹಲಸು, ಜಾಲಿ, ಜಾಜಿ.' ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವು ಅವಳ 'ಸಹಜ ಸಂತಾನ'; ಲಾರೆನ್ಸ್ 'Snake'ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ 'Lords of life'. ಮನುಷ್ಯನಾದರೊ

ಭೂಮಿಯ ವಿಷಮ ರತಿ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು; ಭೂಮಿ ಆಕಾಶ– ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಅಸುಖಿ. ಇವನಿಗೆ 'ಕಾಡ ಮೂಲಕವೆ ಪಥ ಆಗಸಕ್ಕೆ', 'ಬತ್ತಲಾಗದೆ ಬಯಲು ಸಿಕ್ಕದಿಲ್ಲಿ.'

'ಹಳೆಮನೆಯ ಮಂದಿ'ಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಡಂಬನೆ ಅಡಿಗರು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ 'ಪುಷ್ಪಕವಿಯ ಪರಾಕಿ'ನಲ್ಲೂ ಇದೆ. 'ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಕೋಟಲೆಗಳ ಮೀಟುವ ತಂತಿ ಹಳೆಮನೆಯ ಮುರುಕು ಜಂತಿ' ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಪುಷ್ಪಕವಿಯ ಹಗುರವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಗೇಲಿಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಬಿಗಿತ ತಿಕ್ಕಾಟ ಸುಖ ಸೊನ್ನೆ'ಯಾದ, 'ಸರಳ ನಿರಪಾಯ'ವಾದ 'ಸುಸೂತ್ರ ಸಾರಿಗೆ'ಯ 'ಹಳೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರೊಡನಾಟ' ದಂತಹ ಸತ್ವಹೀನ ಷಾಣ್ಮಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ: 'ಅರಗದಂಥ ಕಚ್ಚಾ ಗಾಳಿ ಗೀಳುಗಳ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಕಾರಿಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗೆ ಏರ್ಪಡಿಸು ಸಹಜ ಹೊರ ದಾರಿಗಳ.' 'ಶರದ್ಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತೆ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ:

'ಮಾತು ದೂರದ ಮಿಂಚುತಂತಿಗಳಿರುವ ಹಾಗೆ.
ಒದೆಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಒಳಗು ಮಿಂಚುಗಳ ತಿಳಿಯದು.
ಆದ ಕಾರಣವೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದು ಸಾಚ ಇದು ಮೋಸ
ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಬಡಪಾಯಿ ಕಿವಿಗಲ್ಲ ಸುಲಭ.'

ಉತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಲಿ, ಆದರ್ಶ–ಮೈಗೊಂಡ ಜೀವವಾಗಲಿ 'ನಾಭಿ ಕುಹರದ ಕತ್ತಲೊತ್ತುವಿದ್ದಲ ಚೂರು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹರಳಾಗುವ' ಹಾಗೆ.

'ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುವ ವಿಡಂಬನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಂತನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವಿದೆ. ನೆಹರೂ ವಾಗ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ಹಳ್ಳ ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಉದ್ದುದ್ದ ಮಾತುಗಳ ಕೊಂಡಿ ಕೊಂಡಿ ನಿಚ್ಚಣಿಕೆ ತುದಿ ಕುಬೇರನ ಖಜಾನೆಯನ್ನು 'ಮೂಸುತ್ತದೆ'– ಅಷ್ಟೆ. ಮಾತು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೈ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ; 'ಹೊತ್ತು ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ ಬಲುಭಾರಿ ಭೂಗೋಳ." ಭಾಷೆಯ ತೆಕ್ಕೆಗೊಗ್ಗದ ಭಾವ, ವಸ್ತು ಪ್ರತಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗದ ಅನುಭವದ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಿ ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಳೆದಿದ್ದಾನೋ, ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೃತಿಯಾಗದ, ಬರಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಆದರ್ಶಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಳೆಯುತ್ತಾನೆ :

'ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡೇ ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಮಾಂಸವ, ತೊಗಲ
ಬರಲಿ ಅತಿಥಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮನೆಗೆ, 'ಬಂದವರಲ್ಲಿ
ತೊಗಲನೊಲ್ಲದ ಅತಿಥಿ ತುರಿಕೆ ಕಳೆಯೋ ತಂದೆ.'

ಇವರ ಕಾವ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತ, ಜೀವನಸಿದ್ಧಾಂತ ಒಂದೇ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಬಂದುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಪದ್ಯ ಅಡಿಗರ 'manifesto' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗ್ಯಾಲಿಲಿಯರ ಪಾಠ' ದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಭಾವ ಬೆಳೆಯುವ ಕ್ರಮ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಪನೆಯೊಳಗೆ ಬೀಜವೊಂದೇ ಹಬ್ಬಿ ಅಖಿಲಾಂಡ ಕೋಟಿಯನ್ನು ತಬ್ಬಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಪ್ರಾಣವೋ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಬದ್ಧ.' ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನರಿತ ವಿಕಾಸವೇ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದುದು. ಮನೆಗೆ ತೊದಲಿನ ರಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ, ಸಾಕುಮಕ್ಕಳ ಜಿಗಣೆಯೊಲುಮೆ ಬೇಡ. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟ, ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿಯಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹರಡುವ ಮರ, ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಭಾವ ಬೆಳೆಯಬಹುದಾದ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತ. ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ವಿಶ್ವಭಾವ, ಭಾರತೀಯತೆಯನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡ ಪಾಶ್ಚಾತ್ತ್ಯೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಬಹುದು. ('ಬಿಳಿದೊಗಲ ಚೆಣ್ಣರ ಕಂಡು ಕರಿದೊಗಲಿನವ ನಾಚಿದ.' 'ಆಮದು–ರಫ್ತು' ಎಷ್ಟಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಹಿತ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗೆಗೆ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಮಾತಿವೆ. 'ಶರದ್ಗೀತ' 'creative minority' ಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಡಿಗರ ಕವನ; (ಅಡಿಗರ ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ, ಟಾಯನ್ಬಿಯ 'creative minority' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ). ಜಲಪ್ರಳಯದಲ್ಲೂ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿರುವ ನೋಹನಂತಹ ತಿಮಿಂಗಿಲವೃತ್ತಿಯ ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ ಆಶಾಕಿರಣವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಗೊಂದಲಾಸುರನ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲೂ "ಅಷ್ಟಕಿಷ್ಟಕೆ ಮಣಿಯದ' ಋಷಿನಿರ್ಮಿತ ಸೇತುವೆ ಮುರಿದರೂ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಕಾಲುದಾರಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲ 'ಶೇಕಡಾ ಏಳರ ಖಳ'ರು ಇಂಥವರು.

'ಭೂತ'ದಲ್ಲಿ 'ಹದ್ದು'ವಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಧಾಟಿಯಿದೆ. 'ಭೂತ' ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕಾಲ – ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುರಿತಾದ ಕವನ. ಒಂದು ಜೀವದ ಹದ್ದಿನೊಳಕ್ಕೆ ನೂರಾರಕ್ಕೆ ಹದ್ದಿರುವ, ತನ್ನ ಹದ್ದನ್ನು ಮೀರಲಾರದ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಪರಿಧಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆಯೆ 'ಹದ್ದು'ವಿನ ವಸ್ತು.

೪

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ಹರಹು ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ ಒಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಇವರ ಕಾವ್ಯ 'ಭಾವತರಂಗ' ದಿಂದ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ವರೆಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ 'Major poetry'ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹುದು ಎನ್ನುವುದು. ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯದ ಗೆಲುವಿನಷ್ಟೇ ಸೋಲು ಕವಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಅವಶ್ಯ. ಇದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಸಂಕಲನದ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಅವಯವಗೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ ಹಿಂದೆ ಕವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಕವಿಕೃತಿಯ ವಿಮರ್ಶನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರೆಯಬೇಕು. ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಗ ಓದುಗ, ವಿಮರ್ಶಕನ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾನಿಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎರಡು ವಿಷಯ. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಾಭಿನಯವನ್ನು ಕವಿ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಮೊದಲನೆಯದು. ಕವನಗಳ ಒಟ್ಟು ರಚನೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಾವಯವ ಶಿಲ್ಪದ ಸಮಗ್ರೀಕರಣ'ವನ್ನು ಹೇಗೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯದು. ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ ಕವನದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಅಂಗಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡನೆಯ ಗುಣದ ವಿಮರ್ಶೆ ಕವಿಯ ಒಟ್ಟು ಅನುಭವದ ಮಟ್ಟವನ್ನರಿಯಲು ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ವಿವೇಚನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಎರಡು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ.

'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ತೀವ್ರತೆಯಿದೆ. ಈ ತೀವ್ರತೆ ಅದರ ಹಿಂದಿನ 'ಅತಿಥಿಗಳು', 'ಮೋಹನ ಮುರಲಿ' ಯಂತಹ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತೀವ್ರತೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಬರೆಯುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಒಗರಿದೆ :

'ಇವಳೆದೆಗೆ ಬೇರಿಳಿದ ಕಾಲು ನನ್ನದು
ಬರಿದೆ ನಕ್ಷತ್ರ ಲೋಕಕ್ಕು ರೈಲು ಬಿಟ್ಟೆ'

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ರೈಲುಬಿಟ್ಟೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಡಂಬನೆ ಕವಿಯ ಭಾವದ ತೀವ್ರತೆ ಭಾವಾತಿರೇಕತೆಯಾಗದ ಹಾಗೆ ರಕ್ಷಾಕವಚವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ಕವಿ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು. (ಇಂತಹ Ironic Contemplation ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾದ ರೀತಿ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದೆ). 'ನಡೆದುಬಂದ ದಾರಿ'ಯಲ್ಲಿರುವ 'ಭೂಮಿತಾಯಿ' ಎನ್ನುವ ಪದ್ಯದ ಜೊತೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕವಿ ಬೆಳೆದ ರೀತಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದೀತು. ಭೂಮಿಗೂ ಕವಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಅಲ್ಲಿ ಸರಳ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆ ಕವನದ ಗುರಿಯೇ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ತೀವ್ರತೆ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಸರಳಮನಸ್ಸಿನ ತೀವ್ರತೆಯೆನ್ನಿಸದಿದ್ದರೂ ಆ ತೀವ್ರತೆ ದೋಷರಹಿತವಲ್ಲ. ಕವಿ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಹೀಗೂ ತನ್ನ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ :

'ಇವಳ ಹೊಟ್ಟೆ ಚರಂಡಿಗಾರು ಕುಕ್ಕಿದರಯ್ಯ
ಕಳ್ಳಬಸುರಿನ ಯಾವ ಜಾಣರಂಭೆ?'

ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಭಾವವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿಸುವ ಕ್ರಮ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕವಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹುದು. ಕವನದ ನಾಯಕ, ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಇಂಥ ಕಡೆ ಒಬ್ಬರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಲೀನವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕೃತಿಕಾರನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೂ ಒದಗಿಬರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಗೊಂದಲಪುರ'ದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೋಷವೂ ಇದೇ. ಕವನದಲ್ಲಿರುವ ಪುನರುಕ್ತಿ, ಮಾತಿನ ಸೊಕ್ಕು–ಇವು ಕವನದ ಒಟ್ಟು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಡಿಲತನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ವಿಧಾನ.

'ನರ್ಸುಗಳು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೆರಿಗೆಮನೆಯೊಳಹೊರಗೆ
ಅವರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಸದಾ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ;
ತೊಟ್ಟಿಲಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೊಂಬು ತುಂಬಾ ಅಗ್ಗ;
ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ನಿರತ ಈ ಪುರೋಹಿತ ಭಟ್ಟ ಅಪರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ
ಪಾರಂಗತ.'

ಈ ಮೂರು ಪ್ರತೀಕಗಳೂ ಸೂಚಿಸುವುದು ಒಂದೇ ವಿಷಯವನ್ನು. (ಈ ಪುನರುಕ್ತಿ, ಮಾತಿನ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಂ.ರಾ. ಮೊಕಾಶಿಯವರ 'ಮಾಯಿಯ ಮೂರು ಮುಖಗಳು' ಎನ್ನುವ ಸುಂದರ ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ವನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದು.) ಹೀಗೆಯೇ 'ಶರದ್ಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಗಡಿಯಾರ ಬಿಚ್ಚಿ ಕುಳಿತ ರಿಪೇರಿಯವನ ನಂತರ ಬರುವ ಪ್ರತೀಕಗಳು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

'ಭೂಮಿಗೀತ'ದ ಒಟ್ಟು ಸೋಲಿಗೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಕವನದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಕೃತಕವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕವನದ ಕೊನೆಯೆರಡು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿದೆ ಕಾರಣ :

'ಹೆಳವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕುರುಡ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ;
ದಾರಿ ಸಾಗುವುದೆಂತೊ ನೋಡಬೇಕು.'

ಇದು ಕವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲ. ಕವನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಈ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನೊಪ್ಪಿ ನಾವು ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ. ಎಂದರೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕವಿಯ ನಿಲುವು 'ಹೆಳವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕುರುಡ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ' ಎಂಬುದು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದಿಡಬಲ್ಲ ಭಾವಗೀತೆಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವನ ಓದುವ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲಿದ್ದೆವೊ ಕೊನೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇವೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಳೆಹರೆಯದ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಅನಂತರದ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಿಲ್ಲ; ಕವನದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ ಮೂಡದುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣ.

ಕವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ 'ದಾರಿ ಸಾಗುವುದೆಂತೊ ನೋಡಬೇಕು' ಎನ್ನುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ !

'ತೆಗೆದುಕೋ ನೀ ಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರವಿಲಾಸ;
ಈ ಕೋಟು, ಈ ಶರಟು, ಈ ಶರಾಯಿ;
ಈ ಭಗ್ನ ಜೋಪಡಿಯು ನಿನ್ನದೇ, ತೆಗೆದುಕೋ.'

ಆದರೆ ಈ ಉತ್ಕಟ ಭಾವನೆ ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು; ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರದ ನಾಯಕ ಪಟ್ಟಂತಹುದು. ಮುಂದೆ ಬರುವ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಪ್ರತೀಕ ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತದೆ. (ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಕವಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಹೌದು.)

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 'ಭೂಮಿಗೀತ' ಅಡಿಗರ ಕವನಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿದ ವಿಷಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೇ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಅಡಿಗರು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಈವರೆಗೂ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದೇ ಕವನ ಎನ್ನುವ ಅವರ ಕಾವ್ಯದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಡಿಗರು ಬರೆದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಲುಗಳಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ

ಸಿಗಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸಾಲುಗಳು ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಸಿಗಲಾರವು. ಇಡೀ ಪದ್ಯದ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವೇ ಜೀವದ ವ್ಯರ್ಥ ಹೋರಾಟ. ಇದು ಕವನದ ಒಟ್ಟು ಕಲೆಯ ಸೋಲಿನಲ್ಲೆ ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ ಬರಿಯ ಜಾಣತನದ ಮಾತಾಗದು.'*

'ಹಳೆಮನೆಯ ಮಂದಿ'ಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಡಂಬನೆ 'ಗೊಂದಲ ಪುರ'ದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತಹುದು. ಕವಿ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಕುಪಿತರಾಗಿ ಬಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಕವನ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ವಿಡಂಬನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ "ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ' ಅಡಿಗರು ಬರೆದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನ. ಅಡಿಗರು 'ಶ್ಲೇಷೆ'ಯನ್ನು ಬರಿ ಅಲಂಕಾರವಾಗಲ್ಲದೆ, ಕವನದ ಅರ್ಥಗೌರವವನ್ನು, ಪ್ರತೀಕಗಳ ವ್ಯಂಜಕತೆಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ :

'ಇಲ್ಲದ ತೃತೀಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಠಾವೆಲ್ಲೆಂದು ಕುದಿವ ಕುವರ'

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ಕ್ರಮ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ.

'ಮುಗಿಲನಳೆಯುವ ಹೆಜ್ಜೆ ನೆಲಕೆ ಸೋಕದಿದ್ದರು ಸರಿಯೆ
ಬಲಿಯ ತಲೆ ಮೆಟ್ಟುವುದೆ ಕಾರಭಾರ.'

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ಬಲಿ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ, ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತವೆ. 'ಭೂತ' ಪದ್ಯದ "ಪುರೋಹಿತರ ನಂಬಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಬುದ್ಧಿಯಾದೆವೋ" ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ಪಶ್ಚಿಮ' ಶಬ್ದದ ದ್ವಂದಾರ್ಥ ಹೀಗೆಯೇ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯ' "ಆದರು ಫರಂಗಿರೋಗ ತಗಲದ ಹಾಗೆ ಉಳಿಸು ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತದ ರತಿವಿವೇಕದ ಶಿಖೆಯ" ಎನ್ನುವ ಸಾಲು. ಇಲ್ಲಿ ಫರಂಗಿ ರೋಗದ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಮೊದಲು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಾಲಿನ ಸೌಂದರ್ಯದ ಗೋಪುರದ ತುದಿಯಿರುವುದು 'ಶಿಖೆ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ. ಈ ಶಬ್ದದ ಒಂದರ್ಥ 'ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತದ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನೊಂದರ್ಥ 'ಗಾಳಿಗಲ್ಲಾಡುವುದು ದೊಂದಿ' ಎನ್ನುವ ಮುಂದಿನ ಸಾಲಿನ ದೊಂದಿಯ ಪ್ರತೀಕದ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲುವ ಬೆಳಕು ಅನನ್ಯ ರೀತಿಯದು.

---

*'ಭೂಮಿಗೀತ' ಕವನದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಈಗಿನ ಧೋರಣೆ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕವನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಎಂಜಿಕೆ, ಶ್ರೀ ರಾಜೀವ ತಾರಾನಾಥರು ಕವನ ತೀವ್ರವಾದ ಅವಗಾಹನೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಕವನದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಚಿತ್ರ ತರುವ ಓಕರಿಕೆ, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತನ **'Ode on the Intimations of Immortality'** ನೆನಪಾಗುವುದರ ಮುಖಾಂತರ. ಕವನ ಪಡೆಯುವ ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಅರ್ಥ, ಅಡಿಗರು ಪರಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಅನನ್ಯವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹಿಂದೆ ಈ 'ಮುನ್ನುಡಿ' ಬರೆದಾಗ ನನಗೆ ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ.

– ಲೇಖಕ, ೧೯೭೦

(ಶಿಖೆ=ಜುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಜ್ವಾಲೆ. ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದ ಜುಟ್ಟು ಕೂಡ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ). ಆದರೆ 'ಗ್ರೀಶಿಲರ ಪಾಠ'ದಲ್ಲಿ 'ಸಾಕು ಮಕ್ಕಳೆ ಸಾಕು' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಸಾಕು ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಕವನದ ಒಟ್ಟು ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

'ಭೂಮಿಗೀತ'ವನ್ನು ಕವಿಯ 'ಆತ್ಮವ್ಯಂಜಕ' ಕವನವೆಂದು ಹೇಗೆ ಕರೆಯಬಹುದೊ, 'ಶರದ್ಗೀತ'ವನ್ನು 'ಸಾಮಾಜಿಕ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಿಹಚ್ಚಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡದ ಕವನಗಳು, 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಮತ್ತು 'ಭೂತ'. 'ಶರದ್ಗೀತ' ದಲ್ಲೂ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ದಲ್ಲಿಯಂತೆಯೆ ಕವಿ ಪರಾಜಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಛಂದಸ್ಸು ಆಡುಮಾತಿನ ಧಾಟಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕವನ ಬರೆಯುವ ರೀತಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ರೇಡಿಯೋ ಭಾಷಣದಂತೆ ಕಾಣಬಹುದೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಕವನ ಉದಾಹರಣೆ. ಕಛೇರಿ ಸಂಗೀತದ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಕವನವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ಕವನದ ರೀತಿ ಮಾತ್ರ ಅನ್ನಿಸುವ ವಾಚಾಳಿತನದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಛಂದಸ್ಸೂ ಖಂಡನಾರ್ಹ. 'ಶರದ್ಗೀತ'ದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿಯೂ ಆಡಿದ ಮಾತಿದು. (ಛಂದಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅನುಸರಣೀಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ.)

'ಹದ್ದು' ಮತ್ತು 'ಭೂತ' ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪದ್ಯಗಳು; 'ಭೂಮಿಗೀತ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯ ಧಾಟಿಗಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾದವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವನ್ನೆ, ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವಾದುದನ್ನೇ (ಭಾವಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ. ಇದು ತಪಸ್ಸಿನ, ಧ್ಯಾನದ ರೀತಿ. ಒಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತೀಕ, ಆಮೇಲೆ ಅದರಿಂದ ಉದ್ಭವವಾಗುವ ವಿಚಾರ, ವಿಚಾರ ಅವಯವಗೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತೀಕ– ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮಾರ್ಗ ಇದು. ಇದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲು ಕವಿಯ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣದ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ನಮ್ಮೆದುರು ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು. ಈ ತೊಳಲಾಟದ ಹುಡುಕಾಟದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕವನದಲ್ಲೇ 'ಆಗಿ'ಸುವ ಅಡಿಗರ ಪ್ರಯತ್ನ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದುದು. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇದು ನವ್ಯ.

'ಹದ್ದು' ಪದ್ಯದ ಮೊದಲನೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಹದ್ದಿನ ಚಲನೆಯ ವರ್ಣನೆ ಓದುವಾಗ ಹಾಪ್‌ಕಿನ್ಸ್ ಕವಿಯ 'Windhover' ನೆನಪಾದರೆ ಈ ಭಾಗ ಯಾಕೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿಪಟ, ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಾಳಿನ ಸಂಕೋಲೆ ಲೇಜಿಯಂ, ತೇಲಿಬರುತ್ತಿರುವ ಹಡಗು, ಸರಳಿನಲ್ಲಿನ ಸಿಂಹದ ನಡಿಗೆ–

ಈ ಗಡಿ ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಕಾಶದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಕೋಳಿಮರಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಗುವ ಹದ್ದಿನ ಎಲ್ಲ ಚಲನೆಯ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿದಿಡಲು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತಿದೆ:

'ಚುಕ್ಕೆಚುಕ್ಕಾಣಿ ಚಮಕುವ ದಿಗಂತದ ರೇಖೆ
ಕುಗ್ಗುತ್ತಲಿದೆ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣ:
ಕೂವೆಮರದ ತುದಿಹಾಯಿತೊಂದೇ ಈಗ
ತುಯ್ಯುವುದು ಇತ್ತಿತ್ತ-ಇಲ್ಲ-ಅತ್ತತ್ತಲೋ?
ಕೆಳದಡಕ್ಕಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಿತ್ತೊ,
ಅಥವಾ,
ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೇರಿತ್ತೇರಿತೋ. ಅಹಾ.
ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿಸಿಪ್ಪೆ ಮುಗಿಲಾಚೆ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲಿ
ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕಿರಾತಪಗಡೆ ನೇವರಿಸಿ,
ಹುಬ್ಬುಗಳ, ಮೀಸೆಕುಡಿ
ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿತ್ತೋ!
ಕಾಲ ಕೋಳದ ಝಣರು ಜಿಗಿದು ಬಂತು:
ಪರದೆಯಾಚೆಗೆ ಒಡಿದು ಬಾರಿಸಿತು ರಣಚಂಡೆ
ಗಾಳಿಗಡಲಲ್ಲಿ ರಣನೌಕೆಯ ಜಲಕ್ರೀಡೆ:
ಏರು ತೇರೆಗಳ, ಮಹಾಮೇರು ತೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ
ತೇರು, ಹೂವಿನ ತೇರು
ಕ್ಷಣಕಾಲ:
ಸರಳಿನಾಚೆಯ ಸಿಂಗದರಸುನಡೆಯೊಯ್ಯಾರ.'

ಈ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿನ ನಾಟಕೀಯತೆ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ;

'ಅರ್ಧಾಟದಲ್ಲಿ ತೆರೆಬಿತ್ತೊ, ಅಥವಾ ಇದೇ
ನಾಟಕದ ಶಿಖರನೋಟವೊ-
ಅಂತು-
ಹದ್ದು, ರಣಹದ್ದು !
ಕೆಳಗೆ ರಪರಪ ರೆಕ್ಕೆಸದ್ದು.
ನೆಲದ ಜೀವದ ಬಿಂದು ಕೋಳಿಮರಿಯನ್ನಿರುವೆ ತುಳಿದು ಹಿಗ್ಗಿತು
ನಭದ ನೀರಗುಳ್ಳೆ.'

ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಾಲುಗಳು ಒಂದು ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅನುಭವವನ್ನುಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ;

'ಈಗಿಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಬಯಲೆ ಬಯಲು.
ಬಳಿಯ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಚಪಲ ಚೌಕುಳಿಯಲ್ಲಿ
ಒಡ್ಡಿತ್ತು ಬಿರುಬಿಸಿಲು ತನ್ನ ದಾಳ:
ಗಾಳ ರಪರಪ ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ರಣರಣ ಬಿಸಿಲು
ಹೆಣಬಟ್ಟೆ, ಗಜನೂರು ನೇಯುತ್ತಿತ್ತು.'

ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಭೂತ'ದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹಾಗೆ, ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೆಳಯುತ್ತ, ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪದ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಮರಿಯ ದುರಂತ ತುಂಬ ಮೃದುವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವನದ ಒಟ್ಟು ವಿಚಾರದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ, ಅಡಿಗರ ಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಲು ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.) ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹದ್ದು ಮತ್ತು ಕೋಳಿಮರಿಯ ಘಟನೆಯ ಸಂಕೇತದ ವಿವರಣೆ ಇರುವ ಈ ಭಾಗ ತುಂಬ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ, ಕವನದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿತೇ ಹೊರತು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಬರುವ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಂತೂ ಕವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಬರೆದವು. ನೀರ ಪಂಜರದಲ್ಲಿರುವ ಮೀನುಗಳ ಪ್ರತೀಕದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಕವನ 'ಕನ್ನಡಿಯ ಗೂಢ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕುಣಿವುವೆಷ್ಟೋ ಮೀನು ಮರೆತು ಮೇರೆ' ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೂ 'ಗ್ರೀಷ್ಮ ಪಾಠ' 'ಭೂತ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೂ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ 'ಭೂತ' ಮತ್ತು 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧಾನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ 'ಹದ್ದು' ಮತ್ತು 'ಗ್ರೀಷ್ಮ ಪಾಠ'ದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳ ಹೊರಟಿರುವುದು 'ಕವನದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹೀಗಿದೆ' ಎಂದು ಬೇರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಲ್ಲಂತಹುದು. ಕವಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಶರೀರ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ಕವನದ ಶರೀರದ ಹೊರಗೆ ಕವನ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಹದ್ದು-ಕೋಳಿಮರಿಯ ಘಟನೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕವನದ ಒಟ್ಟು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಹಾಗೆ, 'ಗ್ರೀಷ್ಮ ಪಾಠ'ದಲ್ಲಿ 'ಹನೆಮರ'ದ ಪ್ರತೀಕ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎರಡರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅರಿತರೆ 'ಹದ್ದು' ಪದ್ಯ ಯಾಕೆ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಹದ್ದು' ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ

ಇದು ಒಂದು ಅನ್ಯೋಕ್ತಿ (Allegory) ಅಥವಾ ಉದಾಹರಣೆ. ಅದರೆ 'ಗಿಳಿಲರ ಪಾಠ'ದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕವನದ ವಿಚಾರ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಎದುರು ಹನೆಮರ ಬೆಳೆದ 'ಪಡುಗಡಲ ಮೊರೆ ಬಾರುಗೋಲ ಬೀಸಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ' ಮನೆಯ ಬಳುಮಾಡಿನಲ್ಲೂ ಹೇಗೆ ವಿಶ್ವಭಾವ ಮೈತಳೆಯಿತೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕವನದ ವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೈಪಡೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೇ ವಿರಳವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಗರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದುದು;

> 'ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ನಾವು ಹುಡುಗರು ಬೆರಗು
> ಗಣ್ಣ ನಲವಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ನಿಂತು
> ಮರುನಿಮಿಷವೇ ಒಳಕ್ಕೋಡುತಿದ್ದೆವು. ತಂದು
> ಚೆಲ್ಲುತಿದ್ದೆವು ಅಕ್ಕಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಬೊಗಸೆ.'

'ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದುವಾಗ ನಾವು ಉಸಿರಾಡುವ ಛಂದದಲ್ಲಿ 'ಒಳಕ್ಕೋಡುತಿದ್ದೆವು' ಎಂದು ಅಂದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಮ ಚಿಹ್ನೆಯಿರುವ ಕಡೆ ಕ್ಷಣ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಓದುವಲ್ಲಿ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ–ಹಕ್ಕಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹುಡುಗರು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಂದು ಚೆಲ್ಲುವ ಅವಸರವೇ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್ನಿಸುವ ಧನ್ಯಭಾವ, ಪ್ರಸಾದಗುಣ ಭವ್ಯವೆನ್ನಿಸುವಂತಹುದು. ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ :

> 'ಎಷ್ಟೆ ಬಂದರು ಹಕ್ಕಿ ಅಷ್ಟು ಸಂತಸ ಉಕ್ಕಿ
> ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದ ಗಂಧ ತೇಯುತ್ತದೆ.'

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಾಭಿನಯವಾಗುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯ ಮೊದಲಿನ ಈ ಸಾಲುಗಳು:

> 'ಪ್ರಭೂ,
> ಪರಾಕುಪಂಪಪನ್ನೊತ್ತಿಯೊತ್ತಿ ನಡ ಬಗ್ಗಿರುವ
> ಬೊಗಳುಸನ್ನಿಯ ಹೊಗಳುಭಟ್ಟ ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲ'

ಮತ್ತು

> 'ತೆಕ್ಕೆಗೊಗ್ಗದ ಹಗಲುಗನಸಿನ ದಘೂತಿ ತೊಡೆ
> ಸಿಕ್ಕದೇ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿ ತೂಬನು ತೆಗೆವ
> ಸ್ವಪ್ನೇಂದ್ರಿಯದ ಸ್ವಯಂಚಾಲಕಕೆ ತಡೆ ಹಾಕು'

'ಭೂತ'ದಲ್ಲಿ

'ನೀರ ಮೇಲಕ್ಕೊಂದು ಮಡಿ, ಕೆಳಕ್ಕೇಳು ಮಂಜಿನ ಶಿಖರಿ'

ಎನ್ನುವ ಸಾಲು, ಮತ್ತು;

'ಅಗೆವಾಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ಕೋಶಾವಸ್ಥೆ ಮಣ್ಣು;
ಕೆಳಕ್ಕೆ, ತಳಕ್ಕೆ ಗುದ್ದಲಿಯೊತ್ತಿ ಕುಕ್ಕಿದರೆ
ಕಂಡೀತು ಗೆರಿಮಿರಿದ ಚಿನ್ನದದಿರು.
ಹೊರತೆಗೆದು ಸುಟ್ಟು ಸೋಸುವಪರಂಜಿ ವಿದ್ಯೆಗಳ
ಇನ್ನಾದರೂ ಕೊಂಚ ಕಲಿಯಬೇಕು;
ಹೊನ್ನ ಕಾಯಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಬಡಿದಿಷ್ಟದೇವತಾ
ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೊಗ್ಗಿಸುವ ಅಸಲು ಕಸಬು'

ಸಾಲುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳು. 'ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರತಿ ಶಬ್ದವೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿ, ಇಡೀ ಕವಿತೆಯು ಒಂದು ಬೆಳಕಿನ ಪುಂಜದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಬೇಕು' ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾತು ಈ ಸಾಲುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಖಂಡಿತ ನಿಜವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

'ಗ್ರಿಶಿಲರ ಪಾಠ'ವೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕವನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಒಂದು ತೀರ್ಮಾನ ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ. 'ಶರದ್ಗೀತ'ದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಶರದೃತು'ವಿನಂತೆಯೇ 'ಗ್ರಿಶಿಲರ ಪಾಠ'ದಲ್ಲೂ ದತ್ತುತಂದೆಯು ಸಾಕಿದ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಕೇತ ಕವಿ ಆರೋಪಿಸುವ ಅರ್ಥದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವ್ಯಂಜಕತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಮತ್ತು 'ಭೂತ' ಇವೇ ಈ ಸಂಕಲನದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು.

'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ', 'ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು' ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿರುವ 'ಯಾರಾದರೂ ನೀನಾಗಿರು' ಎನ್ನುವ ಕವನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ರೀತಿಯದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರು 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಅಷ್ಟೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶರಣಭಾವ– ಅಲೌಕಿಕ ಎನ್ನಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತಾಳಬೇಕಾದ ಭಾವ–ಅಡಿಗರಿಗೆ ಈವರೆಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿ. 'ಈ ಅರಿವು ಅರೆಹೊರೆದ ಮೊಟ್ಟೆ ದೊರೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ'ಯ ಸ್ಥಾಯಿ ಇದೆ. ಪದ್ಯದ ಭಾವತೀವ್ರತೆಯ ರೀತಿ 'ಭೂಮಿಗೀತ'ಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆಯ

ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿರುವ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವನದ ಒಟ್ಟು ಶಿಲ್ಪವೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕವನದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳವಣಿಗೆ:

'ಕಾಲಪುಷ್ಪರ ಪೃಷ್ಠಕೊಡ್ಡಿ ಬೆನ್ನು, ಕಠಾರಿ
ಒರೆಗೆ ತುರುಕಿರುವ ಹೆಂಬೇಡಿಯಲ್ಲ'

ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ–

'ಚಿಪ್ಪೊಡೆದು
ಬರಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣಾವತಾರಿ ವಿನತಾಪುತ್ರ–
ಗಾಳಿಕಡೆಯಲು ಸೆಟೆದ ಬೆಳ್ಳಿ, ಮಂತು,
ನಿನ್ನ ತೊಡೆಹೊರೆಕೆಳಗೆ ಮತ್ತೆ–ಸಡಿಲು'

ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನವರೆಗೆ ಕವನ ಬೆಳೆಯುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕವನದ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಕಾಲಪುಷ್ಪರನ್ನು ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಲ್ಲದವನು ಪರಿಪೂರ್ಣಾವತಾರಿ ಗರುಡನಂತೆ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೆನ್ನೊಡ್ಡಲು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ವಿನತಾಪುತ್ರ ಹೇಗೆ ಬಲಶಾಲಿಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ವಿನಯಶಾಲಿ. ವಿನತೆಯ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ತೊಡೆಹೊರೆಯದೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅರ್ಧಾವತಾರಿ ಅರುಣನಂತಾಗಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆಯೂ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತೀಕ ಕವಿಯ ಜೀವನತತ್ವ, ಸಾಹಿತ್ಯತತ್ವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಧ್ವನಿಸಬಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರತಿವಿಷಯಕ ಪ್ರತೀಕಗಳು (Erotic Imagery) ಬಳಸ್ಪಡುವುದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಈ ಕವನ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ. (ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸಿದವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪದವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರದವರಾಗಿದ್ದರೆ ಬರೀ ನಕ್ಕುಬಿಡಬಹುದಿತ್ತು). ಮೊದಲು ರತಿವಿಷಯಕ ಪ್ರತೀಕಗಳು, ಅನಂತರ ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಕ್ಷಣದ ಸಾರ್ಥಕರತಿಯ ಚಿತ್ರ, ಇವು ಕವನದ ಕೊನೆಗೆ, ಕವನದ ಭಾಗಗಳ ಪರ್ಯಾಪ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ಹರಳುಗೊಂಡು, ಗರುಡನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮೊಟ್ಟೆಯ ಅಂತಿಮಾವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗುವುದು– ಕವನ ಸೂಚಿಸುವ ಜೀವನದಲ್ಲಾಗಬೇಕಾದ ಸಾರ್ಥಕ ಮಾರ್ಪಾಟಿಗೇ ಒಟ್ಟು ಪ್ರತಿಮೆ. 'ಬಗ್ಗಲಾರದ ಬೊಜ್ಜ'ನಾಗಿದ್ದವನು 'ಕಲಿಸು ಬಾಗದೆ ಸೆಟೆವುದನ್ನು, ಬಾಗುವುದನ್ನು' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. 'ಸಣ್ಣದೊಂದಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ' ಶಿಖೆ ತಿವಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಗಾಳಿಗಲ್ಲಾಡಿ ಬಳುಕಾಡಿ ತಾಳುವುದ'ರ ವಿವೇಕವನ್ನು ಕಲಿಸೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನಿಸ್ಸಂಗಿಯ ಏಕಾಕಿತನ ವಿಪರೀತಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಸ್ವಪ್ನೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲೆ ಸಾರ್ಥಕ ಕಾಣುವ ಮನಸ್ಸಿನ ದುರ್ಬಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೆ ವಿಪರೀತ ಸಂಗದಿಂದ ಫರಂಗಿರೋಗ ತಗಲಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ಮದ್ದಾಗಿ ವಾಸ್ತವದ ಹೆಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸು ಬಳಿಗೆ ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ಮದ್ದಾಗಿ ಫರಂಗಿ ರೋಗ ತಗಲದ ಹಾಗೆ 'ಉಳಿಸು ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತದ ರತಿವಿವೇಕ ಶಿಖೆಯ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಸ್ಸಂಗ, ಸಂಗ ಈ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವಿದೆ :

'ಕುದುರಿಸು; ನಿನ್ನಂತೆ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ಕನಾಗೊಬ್ಬಂಟಿ
ಮೇಲುಮಾಳಿಗೆಯ ಕಿರುಕೋಣೆ ಮೈ ಮರೆವನ್ನು:
ತಕ್ಕ ತೊಡೆನಡುವೆ ಧಾತುಸ್ಖಲನದೆಚ್ಚರವ'

ಎನ್ನುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಯೋಗನಿದ್ರೆ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರದ ಅನಂತರದ ಬಹಿರ್ಮುಖವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಈ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. (ಈ ಸಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಟಾಯೆನ್ಬಿಯವರ 'Withdrawal and Return' ತತ್ವ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಬಹುದು.) ಇಡೀ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದ ಅಲ್ಪ ಪರಿಚಯವಿದ್ದವನೂ ತಿಳಿದಾನು.

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸಾವಯವ ಶಿಲ್ಪದ ಸಮಗ್ರೀಕರಣ ಸಾಧಿಸಿದೆ; 'ಈ ಅರಿವು ಅರೆಹೊರೆದ ಮೊಟ್ಟೆ' ಎನ್ನುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಮರೆಸದಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಭವ್ಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿರುವುದು 'ಭೂತ' ಕವನದಲ್ಲಿ.

ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತೆಲ್ಲವೂ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಗಮನಿಸಬಹುದು. (ಕಾಡುತ್ತಿವೆ, ಹಾಯುತ್ತಿದೆ, ಮಿಡುಕುತ್ತದೆ, ಹೊಳೆವುದು.) 'ಗುಡಿ ಗೋಪುರಗಳ ಬಂಗಾರ ಶಿಖರ' ಎಂದು ಕವನ ಕೊನೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಕವಿಯ ಒಟ್ಟು ಅನುಭವ ಯಾವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. 'ಕಾಡುತ್ತಿವೆ ಭೂತಕಾಲದ ಭ್ರೂಣಗೂಢಗಳು' ಎನ್ನುವ ಸಾಲಿನ ನಂತರ ಬರುವ ಹಳೆಯ ಬಾವಿಯ ಹಳಸುಗಾಳಿ ತೆವಳಿ ಏರಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಹೊರ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವ ಚಿತ್ರ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಮುಂದೆ,

'ತೊಟ್ಟು ಕಳಚಿದ ಹೊಕ್ಕುಳಿನ ಬಳ್ಳಿ ವಡದಲ್ಲಿ
ಕತ್ತರಿಸಿದಿಲಿಬಾಲ ಮಿಡುಕುತ್ತದೆ'

ಎನ್ನುವ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ 'ಹೊಕ್ಕುಳಿನ ಬಳ್ಳಿ'ಯ ಮಾತು ಬರುವುದರಿಂದ ತಾಯಿಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಮಗುವಿನ ಚಿತ್ರ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಜನಾಂಗದಿಂದಲೋ, ಪರಂಪರೆಯಿಂದಲೋ ಬೇರೆಯಾದ, ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅನಾಥ ಭಾವವನ್ನು ಈ ಪ್ರತೀಕ ಸೂಚಿಸುವುದೆ? ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತ ಪಾತಾಳದ (Unconscious) ಜೊತೆ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುವುದೆ? ಹಾಗೆಯೆ ಭೂತಕಾಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಾರದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆ? ಅಥವಾ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಧ್ವನಿಸುವುದೆ? ಇರಲಿ, ಮುಂದೆ ಓದೋಣ. ಇಲ್ಲಿ ಹಠಾತ್ತನೆ ಹೊಳೆಯುವ ಚಿನ್ನದ ಗೆರೆ 'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ'ದ ನಾಯಕ ಕ್ಷಣ ಕಂಡು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಕತ್ತಲು' 'ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ' ಮಾತುಗಳು ಕವಿಯ ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. 'ಗರಿ ಸುಟ್ಟ ತಾರೆ' ಭಗ್ನ ಆದರ್ಶಗಳಿರಬಹುದು.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 'ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ತುಂಬ ಭೂತದ ಸುದ್ದಿ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮುಂದಿನ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕು. 'ನೀರಮೇಲಕ್ಕೊಂದು ಮಡಿ, ಕೆಳಕ್ಕೇಳು ಮಂಜಿನ ಶಿಖರಿ–' ಇದು ಫ್ರಾಯ್ಡ್ ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಸಂಕೇತ. 'ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತಕಸ್ಮಾತ್ ಅಗ್ನಿ ನುಡಿಯುಗಿಯುವುದು.' ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಆಸೆಗಳನ್ನು ತುಳಿದಿಟ್ಟು ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಇದ್ದುಬಿಡುವಾಗ, ಹೀಗೆಯೇ, ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರದ ಖಾಲಿಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿ ಕಾಡುವ ಭೂತಗಳ ಗುಂಪಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. 'ಅಂತರಾಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನೀರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂತಿ ಕೈ ಬಡಿವ ಬೀಜಾಣು ಜಾಲ'– ಬಹುಶಃ ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ, ಉಪಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿರುವ, ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ, ಭಾವನೆಗಳು ಇರಬಹುದು. ('ನಿಂತ ನೀರುಗಳು' ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ 'ಹಳೆಬಾವಿ'ಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ.) ಹಾಗೆಯೆ ಮುಂದಿನ ಸಾಲಿನ 'ಕಾಳ' ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು 'ಕಾಲ' ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಲೈಸುತ್ತಿರುವ ಹೊರಂಗಳದ ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಳ್ಳಿ ಹೂವು ಹೊದರನ್ನು ಬಯಸುವ ಯಾವುದನ್ನೊ ಕುರಿತು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಏನಿರಬಹುದು?

ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ ಕಡಿಮೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೀರು ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆವ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರ ಮಾತಿದೆ. ಕೂಡಲೆ ನಮಗೆ 'ತಾಳವಿಲ್ಲದೆ ಮೂಕಸನ್ನೆ ಮುಲುಕುವ ತಿರುಗುಮುರುಗು ಪಾದದ ಪರಿಷೆ'; 'ಕಾಳರಂಗಸ್ಥಳದ ಪರದೆ

ಮುರಿಮರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತು ಹೆಕ್ಕುವ ಮಿಣುಕುಮೊನೆಯ ಬಾಲ' ಜ್ಞಾಪಕವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಎನ್ನಿಸಿದ್ದ ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರು ನೀರು ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭೂತಗಳಾಗಿ ಅಲೆಯುವುದು ಯಾವಾಗ ಎನ್ನುವುದು ಹಿಂದುಗಳಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. ಈಗ ಮತ್ತೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಬಂದ 'ತೊಟ್ಟು ಕಳಚಿದ ಹೊಕ್ಕುಳಿನ ಬಳ್ಳಿ ದಡದಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿದಿಲಿಬಾಲ ಮಿಡುಕುತ್ತದೆ' ಎನ್ನುವ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರು ನೀರು ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಯಲು ಕಾರಣ ನಾವು 'ತಂತ್ರ' ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ 'ಮಂತ್ರ' ಮರೆತದ್ದರಿಂದ. 'ಪುರೋಹಿತರ ನೆಚ್ಚಿ ಪಶ್ಚಿಮಬುದ್ಧಿಯಾದೆವೋ' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಪರಂಪರೆಯ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡುದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಬರಿಯ ಹಿಂದಿನದನ್ನೇ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಗೆ 'ವರ್ತಮಾನ'ದಲ್ಲಿ ಬದುಕದೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಇನ್ನಾದರೂ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಬಗೆಯಬೇಕು' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಡಿಲತನ ಈ ನಿರ್ಧಾರ ಎಷ್ಟು ದೃಢವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸೀತು.

'ಅಗೆವಾಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ಕೋಶಾವಸ್ಥೆ ಮಣ್ಣು' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಸಂಕೇತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಭೂತಕಾಲವನ್ನು– ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು, ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತ ಪಾತಾಳವನ್ನು – ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕವೆನ್ನಿಸುವಂತೆ ಬದುಕಲೆಳಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಗೆಯಬೇಕಾದ, ಬಗೆಯಬೇಕಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಕಂಡೀತು ಗೆರೆಮಿರಿವ ಚಿನ್ನದದಿರು' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ 'ಕಂಡೀತು' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 'ಕಾಡುತ್ತಿವೆ' ಎನ್ನುವ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಮಾತಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಇಡೀ ಕವನದ ನಿಲುವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಕವಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆ ಸದ್ಯದ ಅನುಭವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವ ರೀತಿಯದೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಾಲಿನ 'ಚಿನ್ನದದಿರು' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದ 'ಹೊಳೆವುದು ಹಠಾತ್ತನೊಂದೊಂದು ಚಿನ್ನದ ಗೆರೆ' ಎನ್ನುವ ಸಾಲನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಿನ್ನದದಿರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸೋಸುವ ಅಪರಂಜಿ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ವರ್ತಮಾನಕಾಲ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತ ಪಾತಾಳದ ನೆರವಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಹೊನ್ನ ಕಾಯಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಬಡಿದಿಷ್ಟದೇವತಾ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೊಗ್ಗಿಸುವ

ಅಸಲುಕಸಬು' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಇಷ್ಟದೇವತೆ'ಯ ಪ್ರತೀಕದ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯ. ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ, ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದ ಅಗೆದು ತೆಗೆದು ಶೋಧಿಸಿದ ಹೊನ್ನು, ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚಿಂತನೆಯಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಬಾವಿಯೊಳಗಡೆ ಕೊಳೆವ ನೀರು, ಮೇಲಕ್ಕಾವಿ' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹಳೆಬಾವಿಯ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ಥಟ್ಟನೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯಂತೆ ಹಳೆಬಾವಿಯ ಹೊಲಸುಗಾಳಿ ತುಳಸಿ ವೃಂದಾವನದ ಹೊದರಿಗೆ ಹಾಯ್ದು ಹೊರಗಿನ ನಿರ್ಮಲ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕೆಡಿಸದೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಮೇಲಕ್ಕಾವಿಯಾಗಿ ಆಕಾಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಂಚರಿಸಿ ನವಮಾಸವೂ ಕಾಯುವ ಭ್ರೂಣರೂಪಿ ಮೋಡವಾಗುತ್ತದೆ. (ನವಮಾಸವೂ ಕಾವ 'ಭ್ರೂಣರೂಪಿ'ಯ ಜೊತೆಗೆ, ಕಾಡುತ್ತಿವೆ ಭೂತಕಾಲದ 'ಭ್ರೂಣಗೂಢಗಳು' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ.) ವಿನಾಶಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ 'ಭೂತ' (ಮೂರು ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ) ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು 'ಬಾವಿ', 'ಭ್ರೂಣ'ಗಳ ಪ್ರತೀಕದ ಮೂಲಕ ಕವಿ ಸೂಚಿಸಿದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡು ರೂಪ ತಳೆದು ನಮ್ಮೆದುರು ನಿಲ್ಲುವ ಈ ಪ್ರತೀಕಗಳು ಕವನವನ್ನು ಓದುತ್ತ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದ ಓದುಗನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕವನದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತರಪಿಶಾಚಿ ಗುಡುಗಾಟ, ಸಿಡಿಲಿನ ಕಾಟದ ಅನಿವಾರ್ಯ ವಿಘ್ನ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮೋಡ ಮಳೆಯಾಗುತ್ತದೆ. 'ಭೂತರೂಪಕ್ಕೆ, ಮಳೆ ವರ್ತಮಾನ.'

'ಅಗೆದುತ್ತಗದ್ದೆಗಳ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯ ವರಣ;
ಭತ್ತಗೋಧುವೆ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟ ವೃಂದಾವನ,
ಗುಡಿಗೋಪುರಗಳ ಬಂಗಾರ ಶಿಖರ.'

(ಅಡಿಗರ ಯಾವ ಕವನದ ಕೊನೆಯೂ ಇಷ್ಟು ಉಜ್ವಲವಾಗಿಲ್ಲ.) ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಿ, ನಾಗರಿಕತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಕಲೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಚೇತನ– ಇವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ 'ಕಾಡುತ್ತಿವೆ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಿಂದ 'ಬಂಗಾರ ಶಿಖರ'ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವರೆಗೆ ಕವನ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕವನದ ಅರ್ಥ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿವೆ. 'ಭೂತ' ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲ, ಭೂತ, ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞಾರಹಿತ ಪಾತಾಳ (Past, Ghost, Unconscious.) ಈ ಮೂರರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳದೆ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವಂತೆ ಚಿಂತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಾನು ಕವನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನಿಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕವನದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಆತುರದಲ್ಲಿ ಕವನದ ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸುವ ಇಷ್ಟ ನನಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಒಟ್ಟು ಕವನದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಸ್ವರೂಪ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ. ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಆಯ್ದ ಪ್ರತೀಕಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ 'ಭೂಮಿಗೀತ', 'ಗಿಳಿಲರ ಪಾಠ' ಕವನಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಸಡಿಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜೀವನಾನುಭವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೂರವೆನ್ನಿಸುವ ಪ್ರತೀಕಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ 'ಭೂತ'ದ ಶಿಲ್ಪ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? 'ಭೂತ'ದಂತಹ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕರಾಗುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟವೆ? –ಇದು ವಿವೇಚಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯ.

ಈವರೆಗೆ ನಾವು ನಡೆಸಿದ ಕವಿಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಸಮರ್ಥನೆ ದೊರೆತಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಕವನಗಳ ಕಡೆ ಬೆರಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನರಿತ ವಿಮರ್ಶಕ ಆಡಕೂಡದು. ಅವನ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕವಿ ನೆವವಾಗಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದೋ ಇಲ್ಲದೆಯೋ ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕವನಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಬಯಲಿಗೆಳೆದು ತಿದ್ದುವುದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಹೀಗೆ ನಾನು ಹೇಳಲು ಕಾರಣ, ಬರಿಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿನಯವಲ್ಲ. ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. 'ಭೂಮಿಗೀತ'ವೇ ಅವರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನವೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. 'ಭೂತ' ಅರ್ಥವಾಗದೆ 'Much ado about nothing' ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ; ಅಡಿಗರು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವ ಕವಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ವಿಮರ್ಶಕನನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಹೋಗುವ ಕವಿ. ನನ್ನ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ತೀರಾ ಖಚಿತವೆನ್ನುವಂತೆ ನಾನು ಹೇಳಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ, ನನ್ನ ತೀರ್ಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು ಉಳಿದವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂದು. ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ದೀಪದಂತಹ ಜಾಣತನದ ಜಾರುಮಾತುಗಳಿದ್ದರೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದಂತೆ.

'ಅರಳು ಮರಳು' ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಬೇಂದ್ರೆ, ಇನ್ನೂ ಜೀವಂತ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಡಿಗ, ಈ ಇಬ್ಬರೇ ಕನ್ನಡದ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳೆಂದು ನಾನು ಯಾಕೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆಂಬುದು ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬಹುದು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ 'ಶಿಲಾಲತೆ'ಯ ಕೆಲವು ಸಾರ್ಥಕ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತುಗಳ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ವಿಮರ್ಶಕರ, ಅಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಅವಶ್ಯವಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ.

–ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ

ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ

ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಂದಿಗೆ ೧೯೫೯ರಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ಪ್ರಕಟನಾಲಯದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಈ ಸಂಕಲನ, ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ಮರುಮುದ್ರಣ ಕಂಡಿತ್ತು. ಈಗ ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ ಐಬಿಹೆಚ್ ಪ್ರಕಾಶನದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ಕಾಣಿಸಿದ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

– ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ

ಪರಿವಿಡಿ

ಭೂಮಿಗೀತ

(೧೯೫೭–೧೯೫೯)

ಭೂಮಿಗೀತ

೧

ಹುಟ್ಟು :

ಮಲೆಘಟ್ಟ ಸೋಪಾನ ಕೆಳಪಟ್ಟಿಯಲಿ;
ಉರುಳು, – ಮೂರೇ ಉರುಳು, –ಕಡಲ ಕುದಿತದ ಎಣ್ಣೆಕೊಪ್ಪರಿಗೆಗೆ.
ತೆಂಗುಗರಿಗಳ ಬೀಸಿ ಕೈಚಾಚಿ ಕರೆದಳು;
ಅಡಿಕೆಗೊನೆಗಿಲಕಿ ಹಿಡಿದಾಡಿಸಿದಳು.
ಕಬ್ಬಿನಾಲೆಯ ತಿರುಪಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆರೆದಳು ಅಜಸ್ರಧಾರೆಯ ಕರುಳ ತುಡಿತವನ್ನು;
ಭತ್ತ ಗೋಧುವೆ ರಾಗಿ ಜೋಳ ಮೊರಮೊರಮೌರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಸದ ಹಾಡನೂಡಿಸಿದಳು;
ಗಂಟೆ ಗೋರಟೆ ಜಾಜಿ ಮಂದಾರ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಗಂಧಗಿರಿಶಿಖರದಲಿ ಮಲಗಿಸಿದಳು;
ಹಕ್ಕಿಗೊರಳಿಂದುಗುವ, ತುಂಬಿ ಮರ್ಮರಮೊರೆವ, ಜಾಮೂನುನಾದದಲಿ ಜಾಳಿಸಿದಳು;
ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡದ ವಿಶ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಕೆಳಗೆ ಜೀವಜ್ಯೋತಿ ಕೂಡಿಸಿದಳು.

ಎಳಹರೆಯ :

ಹಾಡಿಯಲಿ ಮರಮರದ ಕೆಳಗೆ ಧೂಪದ ದಟ್ಟಕಾಯಿ ಚಿಗಿತೆಳಮೊಳಕೆ, ನರಳು ಕೇಕೆ;
ಮಳೆಮಂತ್ರದಂಡ ಮುಟ್ಟಿದ ತಿಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನಲಿ ನೆಲವೆಲ್ಲ ಮೊಳೆ, ಮೊಳಕೆ, ಕೊನರು,; ಸಸಿ, ಗಿಡ, ಹುಲ್ಲು
ತೋಟಗೋರಟೆಗೆ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲ ಬಲ್ಬು ಮಾದಕದೀಪ,ಚೆಲ್ಲು, ಗುಲ್ಲು.
ನಂದಬಟ್ಟಲನೆತ್ತಿ ತುಟಿಗಿಟ್ಟು ನರ್ತಿಸಿತು ಅಂದುಗೆಯನಾಡಿಸುತ ಬಂದ ಭೃಂಗ;
ಹಿತ್ತಲ ಜಗಲಿಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದೆನು ಕೆಳಗೆ ಮತ್ತೂ ಕೆಳಗೆ, ತಳಕೆ ಕುಂಗ.
ಹಸುರುತೆರೆ ಅಪ್ಪಳಿಸುತಿರೆ ಮೇಲೆ ನೊರೆ ಕಾರಿ, ಬೀಸುತಿರೆ ಬಿರುಗಾಳಿ, ಗುಡುಗು ಮೊಳಗೆ;
ತಳದಾಣಿಮುತ್ತುಗಳ ಮತ್ತ ದೀಪ್ತಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿ ಕುರುಡಾಡಿದೆನು ಸಂಜೆವರೆಗೆ–
ಬುಂಡೆಗಂಟಿದ್ದ ತುಟಿ ಕಿತ್ತರೂ ಕಲ್ಪನೆ ಹೆಂಡಹೊಂಡದ ಸೆಲೆಯ ಹುಡುಕುತಿತ್ತು.
ಬೇಲಿ ಮೇಗಡೆ, ಗದ್ದೆಯಂಚಲ್ಲಿ, ತೋಪುಗಳ ಅಂಗುಲಂಗುಲದಲ್ಲಿ ತೋಟದೊಳಗೆ

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲು ಹೆರಿಗೆಮನೆ; ಬೇನೆ, ಸಂಕಟ, ನಗೆ; ಕೊರಡು ಚಿಗುರಿದ ಚೆಲುವು, ಚೀರು,
ಕೇಕೆ
ನರ್ಸುಗಳು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೆರಿಗೆಮನೆಯೊಳಹೊರಗೆ
ಅವರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಸದಾ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ;
ತೊಟ್ಟಿಲಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೊಂಬು ತುಂಬಾ ಅಗ್ಗ;
ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ನಿರತ ಈ ಪುರೋಹಿತಭಟ್ಟ ಅಪರಪ್ರಯೋಗದಲಿ ಪಾರಂಗತ.
ಮರಿಮರಿಯ ಹೊರೆಹೊರೆಗಳಾಡಿದವು ಮಣ್ಣಿನಲಿ.
ಹೊಟ್ಟೆಹೊಸೆದುವು ಜಾರುತೊಗಟೆಯಲ್ಲಿ;
ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿದುವು ಶೂನ್ಯ ಬೀದಿಯಲಿ, ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಕ್ಕಿ ಕುಣಿದುವು ಮೋರಿ ಮೋರಿಯಲ್ಲಿ
ಮಧ್ಯಾಹ್ನದುರಿಬಿಸಿಲು ಹೆತ್ತ ಹೆಣಬಣಬೆಗೂ ಪಾಚಿಗಟ್ಟಿದ ಜಿಗಣೆ–ಜೀವ ಹಲವು.

ಆಹ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿನ ದಾಹ:
ಯಮುನಾಂಭದಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಂದಿ ಹೆಡೆಮಣಿಯಾಟ.
ಕದಕದಕೆ ಕಿಟಕಿ ಕಿಟಕಿಗೆ ಕಣ್ಣು, ಮನೆ ಕಣ್ಣು, ಊರೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣು, ಕಾಡೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣು:
ತಿರುಗಿತ್ತು ಮಗುಮಾದರಿಯ ಕ್ಯಾಮರಾ ಕಣ್ಣು;
ರೀಲುರೀಲನು ಜಡಿದು ಗಿಡಿದ ಕತ್ತಲೆ ಕೊಠಡಿಮೇಲೆ ಮಸ್ಲಿನ್‌ಫರದೆ ಹಾಸುತ್ತಿತ್ತು.
ಒಳಹೊರಗುಗಳ ಅಳಿವೆಯಲ್ಲಿ ಮೊರೆವ ತರಂಗಮಾಲೆಯಲಿ
ಮುತ್ತು, ಬಂಗಾರ, ಹೀರಕ, ಪುಷ್ಯರಾಗ, ಗೋಮೇಧಿಕ, ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ.
ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ನಾಗರ ಬಂಧ; ತುಟಿಗಗಸ್ತ್ಯಾಧರದ ತುರುಸು–ತೋಟಿ;
ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟರೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಗೊಗ್ಗರು ಗಲಭೆ; ಕಿವಿತುಂಬ ಹಸುರು, ಬಿಳಿ,
ಹಳದಿ, ಕೆಂಪು
ಹಣೆಗೆ ತುಪ್ಪವ ಹಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟ ಬೆಕ್ಕಿನ ತರಹೆ ಬುಗುರಿ ತಿರುಗಿದೆ ಬಾಲ ನಿಮಿರಿಸುತ್ತ

ತಾಯಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡಳೋ;
ತಿರುತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಬಸಿರಲ್ಲಿಟ್ಟು ನವೆದಳೋ;
ಹಕ್ಕಿ ಕೊರಳನು ಹಿಚುಕಿ ಲಾಲಿ ಹಾಡಿದಳು;
ಸಸಿ ಕೊರಳ ಕೊಯ್ದು ತಿಂಡಿಯನು ತಿನಿಸಿದಳು.
ಪ್ರೇಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಪ್ಪಿಗೆ ಭಗ್ನ ಬಲಭೀಮ; ಎಲ್ಲು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಪು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.
ಇವಳೆದೆಗೆ ಬೇರಿಳಿದ ಕಾಲು ನನ್ನದು; ಬರಿದೆ ನಕ್ಷತ್ರಲೋಕಕ್ಕು ರೈಲುಬಿಟ್ಟೆ.
ಹೆಂಕುಳಿಯ ಹಾಗೆ ನರಸತ್ತು ಹುಡುಕಿದೆ ಮನದ ಬಚ್ಚಲಲಿ ಕೊನೆಯಿರದ
ಕೊನೆಯ ಬಟ್ಟೆ.
ಈಡಿಪಸ್ಸಿನ ಗೂಢ ಪಾಪಲೇಪಿತ ನಾನು;

ಟ್ರ್ಯಾಕ್ಟರನ್ನೇರಿದೆನು; ಉತ್ತೆ, ಸಿಗಿದೆ.
ಬಿತ್ತಿದೆನು, ಬೆಳೆದೆ ಆಟಂಬಾಂಬು ಕಾಳುಗಳ;
ಮಾರಕಕ್ರಿಮಿಪ್ರೈರ ಗೋರಿ ನಲಿದೆ.

ಕರೆಯುವುವು ಮತ್ತು ಮತ್ತೂ ಬಾನ ಹಕ್ಕಿಗಳು;
ಗಾಳಿದರಬಾರಿಗರವತ್ತು ಕರೆಯೋಲೆ;
ಕಿವಿಸುತ್ತ ಬಂದು ಕರ್ಣಪಿಶಾಚಿ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿ ಕಾಡಿದುವು ಮೇಲೆ, ಮೇಲೆ.
ಮಂತ್ರವಾದಿಯ ಕುತಂತ್ರದ ರಗಳೆ ಜೋರಾಗಿ ರೇಗಿದನು ನಾ ಬರಿದೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ;
ಥಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದೆನು ಪಂಜರದ ಕಂಭ, ಮಾಡಕ್ಕೆ;
ಚೀರಿ ಬಡಿದೆನು ರೆಕ್ಕೆ, ಕುಕ್ಕಿ ಪುಕ್ಕವ, ಕಿತ್ತು ರಾಶಿ ಹಾಕಿದೆ ತಿಂಡಿತಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ.

೨

ಮರಿಕುದುರೆ ಕೆನೆದು ಕುಣಿದಿತ್ತು; ಸುತ್ತಲು ಹುಲ್ಲು, ಹುರುಳಿ;
ಬಂಗಾರದ ಕಡಿವಾಣ, ರನ್ನ ಲಗಾಮು;
ತಲೆಮೇಲೆ ಮೂರು ಬಣ್ಣದ ಮಕುಟಗರಿ ಬೆಡಗು;
ಹಿಂದೆ ಕರಕರಕಟರು ಷಾಃಪಸಂದಿನ ತೊಡವು
ನಡೆಮುರಿವ ತನಕ ನಡದದ್ದೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕುಣಿತ.
ಆ ಬಳಿಕ:
'ಮೈಯೆ ಭಾರ, ಮನವೆ ಭಾರ'
ತ್ರಾತ್ತಿಕಿಟೋ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಾ,
ಅತ್ತೆಮನೆಗೆ ಸೊಸೆ ಹೋಗುವುದ್ಹ್ಯಾಂಗೋ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಾ?
ತಿರುಪತಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಪಾದವೇ ಗತಿ ಅಣ್ಣಾ.
'ಕಾಸು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಕೈಲಾಸ ತೋರ್ಪಳು ಈಚಲ ಮರದವ್ವ, ನಮ್ಮವ್ವ'
ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣ, ಭಜನೆ, ಹರಿಕಥೆ–ಪೂಜೆ,
ಎಣ್ಣೆ ತೀರುತ್ತಲಿರೆ ಒಡಕು ಹಣತೆಯ ಮುಂದೆ ಬತ್ತಿ ಹೊಸೆತ.
ಆಗಲೂ ಬಿಡಳಿವಳು ತಾಯಿ; ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಹೊಗೆ ಹಾಕಿ ತುರಿಯುವಳು;
ಎದೆಯ ಗರಟೆ.
ಬಿದಿರುಮೆಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಾಗುವ ವೇಳೆ–ಹೊರಬರಳು; ಅವಳಿಗಿನ್ನೊಂದು ಹೆರಿಗೆ.

೩

ನೆಲತಾಯ ಮಾಯಕದ ಅರಗಿನರಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಸ್ಮೃತಿ ಹೊತ್ತಲಿಲ್ಲ.
ಮರುನಿರ್ಮಿತವೊ, ಸುಯೋಧನ ರಚಿತವೋ ಅಂತು ಕಡ್ಡಿ ಗೀರುವ ತನಕ
ಶಂಕೆ ಇಲ್ಲ.
ನಾನಲ್ಲಿ ನಲಿದೆ: ನುಣ್ಣನೆ ನೆಲದಿ ಜಾರಿದೆನು:–
ಹೊರಜಗಲಿಯಿಂದ ಒಳಮನೆಯ ಕತ್ತಲೆವರೆಗೆ.
‘ಯಾರು ನಿಂದವರಲ್ಲಿ ? ತಾಯೆ’ ಎಂದೆ
‘ತಾಯಿ? ಏನೀ ಭ್ರಾಂತಿ ? ಹೋಗು, ಪೆದ್ದ ?’
‘ಚಂಡಿ, ಚಾಮುಂಡಿ ಪೇಳ್, ಬೇಕಾದುದೇನು ?’
‘ಗಂಡುಸಾದರೆ ನನ್ನ ಬಲಿಕೊಡುವೆಯೇನು ?’

ಇವಳ ಹೊಟ್ಟೆಚರಂಡಿಗಾರು ಕುಕ್ಕಿದರಯ್ಯ, ಕಳ್ಳಬಸುರಿನ ಯಾವ ಜಾಣ ರಂಭೆ?
ಗಂಗೆಯಲಿ ತೇಲಿ ಬಂದನು ಕರ್ಣ, ರಾಧೇಯ; ಸಾಯಿಸಲಿಕಲ್ಲದೇ ಬರಳು
ಕುಂತಿ.
ಮೈಯೆಲ್ಲ ಹೆರಿಗೆಮನೆಮಸಣ ಇವಳಿಗೆ, ಸ್ವರತಿಸಂಪ್ರೀತೆ ;
ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ, ಆನೆ, ಹಸು, ಆಡು, ಕೋಡಗ, ಕತ್ತೆ ;
ಮಾವು, ನೇರಳೆ, ಹಲಸು, ಜಾಲಿ, ಜಾಜಿ–
ಇವು ಇವಳ ಸಹಜಸಂತಾನ ;
ಈ ಪೆಡಂಭೂತ ನಾ ಬರುವ ಗಳಿಗೆಯೋಳೀಕೆಗೇಕೆ ಹುಟ್ಟಿತೊ ವಿಷಮರತಿ
ದುರಾಶೆ !

ಬಿಟ್ಟರೋ ಕಾಡಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟಿ ;
ಸುತ್ತಲೂ ಬಿಗಿದಿಟ್ಟು ಮುಳ್ಳು–ತಂತಿ ;
ಕುಡಿಯಲುಪ್ಪಿನ ನೀರು; ತಿನಲು ಬೆಂಕಿಯ ಚೂರು ;
ಕುಣಿಯಲೆಂದೇ ಬೇಡಿ ಕಾಲ ತೊಡವು.
ಆಗಂತುಕನು ನಾನು ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ಬಂದರು ಆರು ಮಂದಿ ಸಖರು ;
ಉರಿವ ಮೇಣದ ಬತ್ತಿ ; ಸುತ್ತ ಮೇಣದ ಗಡ್ಡೆ ಹೊಳೆ ;
ಬತ್ತಿಯೂ ಕೊನೆಗೆ ಕರಕು, ಕರಕು.

ನೆಲತಾಯಿ ಮಲತಾಯಿ,
ಉತ್ತಾನಪಾದನಿಗೆ ಸುರುಚಿ ; ಧ್ರುವನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ
ಕಾಡ ಮೂಲಕವೆ ಪಥ ಆಗಸಕ್ಕೆ,
ಅರಣ್ಯಕರ ಮೌನಮಂತ್ರ ಬಿಚ್ಚಿದ ಬಟ್ಟೆ.

ತೆಗೆದುಕೋ ನೀ ಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರವಿಲಾಸ;
ಈ ಕೋಟು, ಈ ಶರಟು, ಈ ಶರಾಯಿ;
ಈ ಭಗ್ನ ಜೋಪಡಿಯು ನಿನ್ನದೇ; ತೆಗೆದುಕೋ;
ಬತ್ತಲಾಗದೆ ಬಯಲು ಸಿಕ್ಕದಿಲ್ಲಿ.

ಅಲ್ಲದಿರೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಾ ಸರೀಕರ ಕೂಡೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಡೆಯಲಾರೆ;
ಬತ್ತಲಾಗದೆ ಕತ್ತಿ ಕಿತ್ತೆಸೆಯ ಬಲ್ಲುದೇ ಕವಚ ಕುಂಡಲ ಹೃದಯದಮೃತಕಲಶ?

೪

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಹೇಳಿದ; 'ತ್ರಿಶಂಕು, ನಡೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ.'
ತೊಗಲುಬಾವಲಿ ಮರದ ಜೋಲುತೊಗಟೆ.
ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಹುಗಿದ ಕಾಲನ್ನು ಕೀಳುವುದೆಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಅಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ–
ಆಕಾಶಪಂಜರದ ಹೊನ್ನ ಸರಿಗೆಯ ನಡುವೆ ನಡೆವ ಹಗರಣ ಕೂಡ.
ಕೆಸರೋ ಅಸಹ್ಯ; ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಕೊಳೆವ ಎಳಕಸದಪಸ್ಮಾರ ಬಾಲಲೀಲೆಯ ಚಟ್ಟ–.
ಮಣ್ಣು, ಪೂರಾ ಮಣ್ಣುಬೊಂಬೆಯಾಗಿದ್ದರದು ಒಂದು ತೆರ;
ಈ ಬೊಂಬೆಯಲ್ಲು ಉಸುರಿನ ತಂತ್ರ;
ತಂತ್ರದಾಚೆಗೆ ಶುದ್ಧ ಬೆಳಕುಮಂತ್ರ–ಪಿತೂರಿ.
ಹೆಜ್ಜೆ ಮೂಡದ ಹಾದಿ ಗಾಳಿಬೀದಿ.

ಇದು ನೋಡು, ಇದು ಕಷ್ಟ; ಧೂಳು ಧೂಳಿಗೆ ಸೇರಿ,
ಗಾಳಿ ಗಾಳಿಗೆ ಕೂಡಿ,
ಬೆಂಕಿ ಬೆಂಕಿಯ ಕೂಡಿ,
ಗಾಳಿಯಲ್ಲುಲುಹು, ಆಕಾಶದಲ್ಲಾಕಾಶ ಬೆರೆತು ಹೋದರೆ ಇದಕ್ಕೇನು ಧಾಡಿ?
ಏನೊ ಉಳಿವುದು ಮತ್ತೆ;
ಒಂದು ವಿದ್ಯುತ್ತಂತಿ–
ತಾರೆ ನೀಹಾರಿಕೆಗಳಾಚೆಯ ಸಮಾಚಾರ;
ಪಾತಾಳದಾಳದಿಂದೆದ್ದು ಬರುವ ವಿಕಾರ;
ಒಂದನೊಂದಕೆ ಕೂಡಿಸಾಡಿಸುವ, ಕುಣಿಸುವ ಚಮತ್ಕಾರ

ಕೆಲರು ಹೇಳುವರು ಸ್ವಿಚ್ಚೆಲ್ಲೋ ತಿಳಿಯದೆಂದು;
ಮೂಲದ ಕಛೇರಿಯ ವಿಳಾಸ ಮರೆತಿದೆ ಎಂದು;
ಇಲ್ಲೆ ಎಲ್ಲೋ ಇರುವುದೆನ್ನುವರು ಉಳಿದವರು.

ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಬೀದಿಯಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಲಿ
ಗೋಡೆ ತಡಕುತ ಇನ್ನು ತೆವಳಬೇಕು.

ಹೆಳವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕುರುಡ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ;
ದಾರಿ ಸಾಗುವುದೆಂತೊ ನೋಡಬೇಕು. ೧೨೯

ಆಗಸ್ಟ್– ೧೯೫೪

ಹಳೆಮನೆಯ ಮಂದಿ

೧

ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆಯೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆ.
ಕಾಡ ಕುಡುಬಿಯು ಕೂಡ ಬಲ್ಲ ಇದರ ವಿಳಾಸ.
೧೯೨೦ರದ್ದು ಮಾದರಿ
ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ– ಕಾಂಕ್ರೀಟು.
ಗೋಡೆ, ಮಹಡಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಕಂತ್ರಾಟು.
ದೊಡ್ಡ ಲಾಂದ್ರದ ಕಂಭದೆದುರಿಗೇ ಇದೆ ಹೆಸರು ಹಲಗೆ.
ಪ್ರತಿದಿನ ಹೊಸತು ಬಣ್ಣ, ಹೊಸ ಘಾಟು.
ಅಲ್ಲೆ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದಿನದ ಸಂಜೆಯ ಜಯದ್ರಥ ಮಹೋನ್ನತ ಗೇಟು.
ಎದೆಯ, ಕರುಳಿನ ಚಿತ್ರವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಕೆತ್ತಿರುವ
ಕಿಸುಬಾಯಿ ಪಾಗಾರ.

ಒಳಗೆ ಹೂದೋಟದೊಳತೋಟಿ,
ಗಿಡಗಿಡಕು ಪೈಪೋ;
–ಮುಗುಳಾಗಲೋ, ಇಲ್ಲ, ಅರಳಾಗಲೋ ?
ಹಣ್ಣಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ ರವಷ್ಟು ಪುರುಸೊತ್ತು.
ಗಾಳಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಂದಿಗಳ ಸತತ ಕವಾತು ;
ಕೋಗಿಲೆಯ ಕಹಳೆ, ತುತ್ತೂರಿ, ನೌಬತ್ತು.
ತೋಟದ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಅಪರಂಜಿ ಪಂಜರದಿ
ಅನ್ನ ತಿನ್ನುವ, ಮಂಜನುಗಿವ ಅನುಭಾವದರಗಿಣಿ :
'ಮಾತಾಡೋ ರಾಮಪ್ಪಾ, ರಾಮಪ್ಪಾ, ರಾಮಪ್ಪಾsss'

ಕೇಳಿದ್ದೆ ಈ ಮನೆಯ ಬಗೆಗೆ ನೂರಾರು ಕತೆ:
ಹಳೆಮನೆಯ ವಹಿವಾಟು ಎಲ್ಲ ಬಹಳ ಸಲೀಸು,
ಹಳೆಗಂಡಹೆಂಡಿರೊಡನಾಟ ಕೂಟದ ಚಟದ ಚುರುಕು, ತುರುಸು.
ಬಿಗಿತತಿಕ್ಕಾಟಸುಖ ಸೊನ್ನೆ. ಆದರೂ
ಸಾರಿಗೆ ಸುಸೂತ್ರ; ಹಾಗೂ ಸರಳ, ನಿರಪಾಯ.

ಟಪ್ಪಾಲು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೆ ತುರುಕಿದ ಲಕೋಟೆ ಚಕ್ ಚಕ್ ಎಂದು.
ಭೋಂ ಭೋಂ ಎಂದು, ಜುಗುಜುಗು ಎಂದು
ನೂರಾರು ಮೈಲಿ ನಡೆಯಿಸಿ ಕೂಚು ಗುರಿಮುಟ್ಟಿ ಹೊಡೆವುದು ಸಲಾಮು!

೨

ಮುಟ್ಟಿದರೆ ತೆರೆಯಬಹುದಿದರ ಬಾಗಿಲ;
ಬಾಗಿಲಾಚೆ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಿನ ಕುಕಿಲು ;
ಬೀಸುಬಗೆ, ಚಾಚುತೋಳಿನ ಸೂಜಿಗಲ್ಲ ಸೆಳೆ.
ಆರಾಮಖುರ್ಚಿ ಒಳಗಡೆ, ದಿಂಬು, ಸೋಫಾ, ತೂಗುಮಂಚ, ಕಾಫಿಕೊಳಾಯಿ ;
ಮಿಂಚು ಬೀಸಣಿಗೆ, ಹಿತಮಿತ ಗಾಳಿ :
ಮಾತು ಬ್ಯಾಡ್ಮಿಂಟನ್ನಿನಾಟ ಒಂದರೆ ತಾಸು,
ಮತ್ತೆ ಹೃದಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಖೋಷ್ಣಸ್ಪಂದ ;
ಕೈಕುಲುಕು, ಎದೆಝಳಕು ;
ಕಣ್ಣ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಳಿನೊಂದು ತಿರುಗಣಿತಿರುಪು;
ಮುಂಜಾವದೆಳತಳಿರ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶರಾಯನ ಕಣ್ಣ ಹನಿಹೊಳಪು–
ಹೀಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು ಅದು ನನ್ನ ಮೊದಲನೆ ತಪ್ಪು !
ಅಡೆಗಿಟ್ಟು ಜಡಿದರೆಂಥಾ ಕಾಯೆ ಇರಲಿ, ಕೊನೆಗಾದರೂ ಕಳಿತು, ಹುಳಿ ಹಿಂಗಿ ಸಿಹಿಯಾದೀತೆಂದು
ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದೆ.
ನೋಡಿದರೆ
ಈ ಎಲ್ಲ ಮಂದಿ ಈಜಿಪ್ತು ಮಮ್ಮಿಗಳಂತೆ ಮುರುಟಿ, ಸುರುಟಿ, ಉಪ್ಪೂರಿ
ಆಗಿವೆ ಗನಾದು ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ.
ಹುಳಿ, ಒಗರು, ಖಾರ– ಈ ಮೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರಿನ್ನಾವ ರಸವಾದರೂ
ಈ ಮಂದಿಗಿರಬೇಡ?
ಮಿಡಿ ಹೊರಗೆ ಸೊನೆಯುಗುಳಿದರೆ ಇವಕ್ಕೆ ಒಳಗೆಲ್ಲ ಬರಿ ಸುಡು–ಸೊನೆಯೆ !

ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯೆ ಗಸ್ತುಹೊಡೆಯುವುವು ನಾಲ್ಕಾರು
ವಂದಿಮಾಗಧ ನಾಯಿ.
ಬಾಗಿಲೊ? ಅಹಂಕಾರ ಸಂಧಿವಾತದ ಯಾತ.
ನಜರು ಹಿಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಯಾತಾಯಾತ.
ಹಾಗು ಹೀಗೂ ಪಾಸು ಗಿಟ್ಟಿಸಿ ಒಳನುಗ್ಗಿದರೆ
ಹೂ, ಬೆಣ್ಣೆ, ಜೇನು–ಇವು ಕೊಂಚ ಹಳಸುವ ನಾತ;

ಲೋಭಾನ, ಪುನಗು ಜವ್ವಾಜಿಗಳ ಮುಸುರೆಯಲ್ಲುಸುರು ಕಟ್ಟಿದ ಗಾಳಿ.
ಗೋಡೆ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಮಾಸಿದ ಪ್ರಕೃತಿಚಿತ್ರಗಳ ಪಟಪಟದ ಪರದಾಟ.
ಒಳಗೆಲ್ಲೊ ದರ್ಶನದ ಗಣೆಕುಣಿದು ಮುಲುಕುತಿದೆ
ಒಡಕು ಗ್ರಾಮಾಫೋನು.

೩

ಬಂದರಲ್ಲಾ ಕೊನೆಗು ಯಜಮಾನರು !
ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಹೆಸರ ಬಡ್ಡಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೊಸತು
ಗಳಿಕೆಗಾಕ್ರೋಶಿಸುವ, ಕುದಿವ ಜೀವ.
ಹಾಲು ತೀರಿದ ಬತ್ತುಗೆಚ್ಚಲಿನ ಸುರಧೇನು;
ನೂಲಿಲ್ಲದೇ ಅರಿವೆ ನೇಯುವಾತ್ಮದ ಮಗ್ಗ;
ಅರ್ಧ ಹೂತಿದ್ದರೂ ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಯಾನ ನಟಿಸುವ
ಅಧಟ, ಕವಿಭಟ !

words, words, words
ಚೆಂಡನೆರಡೂ ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆಸೆದು ತಾನೆ ಹಿಡಿವುದು,
ಹಿಡಿದು ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟುವುದು.
ತಾನೆ ನಗುವುದು, ನಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ಮೇಲಕ್ಕೆಸೆದು ಹಿಡಿದು
ಗಹಗಹಿಸುವುದು.
ಕೈ ಚಾಚುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನೀವು, ಅದ ಹಿಡಿದು
ಎದೆಗವಚಿ, ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ
ರಸಲೀನನಾಗುವುದು !
ವ್ಹಾರೆವಾ, ಕವಿಭೂಪ !
ಹಳಬ, ವಿದ್ಯಾವಿನೀತ, ಅನುಭವ ದಾಟಿ ಅನುಭಾವಕೇರಿದವ,
ನಿರಹಂಕಾರಿ, ಆತ್ಮರೂಪಿ !

ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ಭೂಗತನಗರವೀಥಿಯಲ್ಲೇಕಾಂಗಿಯಾಗಿ
ಸಪ್ರೇತ ತೊಳಲಿದ ಹಾಗೆ.
ನೀರತುಂಬಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡ ಕೆರೆಯಲ್ಲೀಜುಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಇದ್ದ
ನೀರೆಲ್ಲವೂ ಬತ್ತಿ ಕಾಲು ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಾಗೆ.

ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಸತ್ಯಶಿವಸುಂದರದ ಜಳ್ಳಿನುಪ್ಪಿಟ್ಟು ತಿಂದು.
ಮಂತ್ರಪೂತ ನಲ್ಲಿಯ ನೀರನೆರಡು ಲೋಟಾ ಹೀರಿ

ಹೊರಬಿದ್ದೆ.
ಅಪ್ಪಟ ಯುರೋಪು ಮಾದರಿ ಹೋಟಲಿಗೆ ಚಿಮ್ಮಿ
ಸೋಫಾದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೆ. ೮೩

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೫೩

ಹದ್ದು

೧

ಕನ್ನಡಿಯ ಗೂಡಿನೊಳ ನೀರ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ
ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮೀನು
ನುಣ್ಣ ನುಣ್ಣನೆ ರೆಪ್ಪೆಯದುರಿನಲ್ಲಿ ಸಲೀಸು
ಈಜಿ ಅಂಗತ್ತನೆ, ಬೋರಲಾಗಿ, ಮಗ್ಗುಲ ಮೇಲೆ
ಆಡಿ ಮುಳುಗುವುವು; ಮೇಲೆದ್ದು ಹೊಳೆವುವು.
ಕಾಗದಮುಗಿಲ ಮೇಲೆ
ಕಪ್ಪು ಗೆರೆಯ ಕಮಾನು, ಚುಂಗು, ಬಾಲಂಗೋಚಿ
ಮೂಡಿ, ತೊನೆದಾಡಿ, ತತ್ತರಿಸಿ ತಲೆಗರೆಯುವುದು.
ಇಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಡೆ ಬರೀ ಸಂಕೋಲೆಲೇಜಿಯಂ ಒಂದೇನೆ ಕಾಣುವುದು.
ಜೈಲ ಪಾಗಾರದೊಳಗಾಡುವೀ ಸೆರೆಯಾಳು
ಮುಗಿಲ ಮರೆತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಲಾಳಿಕುಣಿವ.
ತುಯ್ಯುವುದು ಲೇಜಿಯಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ, ಮೇಲಕೆ, ಕೆಳಗೆ,
ಚುಕ್ಕೆಚುಕ್ಕಾಣಿ ಚಮಕುವ ದಿಗಂತದ ರೇಖೆ
ಕುಗ್ಗುತ್ತಲಿದೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣ;
ಕೂವೆಮರದ ತುದಿಹಾಯಿಯೊಂದೇ ಈಗ
ತುಯ್ಯುವುದು ಇತ್ತಿತ್ತ–ಇಲ್ಲ–ಅತ್ತತ್ತಲೋ?
ಕೆಳದಡಕ್ಕಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಿತ್ತೊ
ಅಥವಾ,
ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೇರಿತ್ತೇರಿತೋ, ಅಹಾ,
ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿಸಿಪ್ಪೆ ಮುಗಿಲಾಚೆ ನೇಪಥ್ಯದಲಿ
ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕಿರಾತಪಗಡೆ ನೇವರಿಸಿ,
ಹುಬ್ಬುಗಳ, ಮೀಸೆಕುಡಿ
ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿತ್ತೊ ?
ಕಾಲ ಕೋಳದ ಝಣರು ಜಿಗಿದು ಬಂತು ;
ಪರದೆಯಾಚೆಗೆ ಬಡಿದು ಬಾರಿಸಿತು ರಣಚಂಡೆ ;

ಗಾಳಿಗಡಲಲ್ಲಿ ರಣನೌಕೆಯ ಜಲಕ್ರೀಡೆ
ಏರು ತೆರೆಗಳ, ಮಹಾಮೇರು ತೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ
ತೇರು, ಹೂವಿನ ತೇರು
ಕ್ಷಣಕಾಲ ;
ಸರಳಿನಾಚೆಯ ಸಿಂಗದರಸುನಡೆಯೊಯ್ಯಾರ.

ಗೂಟಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಹಸುಕೊರಳಹಗ್ಗ ಸ್ಪ್ರಿಂಗೆದ್ದು
ತಾಗಿತು ಪರಧಿಗೆರೆ ;
ಈಜುಕಲಿ ಏರಿಂದ ಬಿದ್ದು ಕೆಳಕೆರೆಯ ತಳತನಕ
ಗುಂಡುಮುಳುಗಿದ ಹಾಗೆ,
ಬಿತ್ತು ಬಾಂಬರ ಕೋಟೆ ;
ಬಿತ್ತು ; ಕ್ಯಾಮರಾಕಣ್ಣ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ
ಬಾಂದಳ ತಿಮಿಂಗಿಲ.
ಅರ್ಧಾಟದಲ್ಲಿ ತೆರೆಬಿತ್ತೊ, ಅಥವಾ ಇದೇ
ನಾಟಕದ ಶಿಖರನೋಟವೊ–
ಅಂತು–
ಹದ್ದು, ರಣಹದ್ದು !
ಕೆಳಗೆ ರಪರಪ ರೆಕ್ಕೆಸದ್ದು.
ನೆಲದ ಜೀವದ ಬಿಂದು ಕೋಳಿಮರಿಯನ್ನಿರುವೆ ತುಳಿದು ಹಿಗ್ಗಿತು
ನಭದ ನೀರುಗುಳ್ಳೆ.

ಒಂದೆ ಕೊಕ್ಕೊಕ್ಕೋವಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಾಗಿನ ಕೊನೆಯ
ಗೊರಗೊರಾಟ;
ಕೀಚು ಕರುಳನ್ನಿರಿಯುವಷ್ಟು ಮೊನಚು;
ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೌನದ ಬೆಲೂನು ಸಾವಿರ ತೂತು;
ಈಗಿಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಬಯಲೆ ಬಯಲು.
ಬಳಿಯ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಚಪಲ ಚೌಕುಳಿಯಲ್ಲಿ
ಒಡ್ಡಿತ್ತು ಬಿರುಬಿಸಿಲು ತನ್ನ ದಾಳ,
ಗಾಳಿರಪರಪಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ರಣರಣಬಿಸಿಲು
ಹೆಣಬಟ್ಟೆ ಗಜನೂರು ನೇಯುತ್ತಿತ್ತು.
ನಡುಹಗಲ ಕಗ್ಗೊಲೆಯ ನೆನಪನೊರಸುತ್ತಿತ್ತು
ಸತ್ತೆಲೆಯ ಕಿತ್ತಳೆಯ ಬತ್ತಲಾಟ.

ರೈಲು ಬಂದೋಡಿದ್ದ ಕಂಬಿ ನಿರ್ಜನ ನೆಲದ ಮೌನದಮಲಿಗೆ ತಲೆಯ
ತೂಗುತ್ತಿತ್ತು.
ಇಲ್ಲ ಬೆರಿಯಾ ಹೆಸರು ಈಗ ರಷ್ಯಾ ವಿಶ್ವಕೋಶದೊಳಗೆಲ್ಲು ಇಲ್ಲ ;
ರಣಹದ್ದು ಬಂಟನನ್ನಮುಕಿ ಕಬಳಿಸಿದಂಥ ಬೆಹರಿಂಗು ಜಲಸಂಧಿಗೊಂದೆ ಗೆಲ್ಲ !

೨

ಆದರೂ ಇತ್ತು ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು ಕೋಳಿಮರಿ ಒಂದರ್ಧ ನಿಮಿಷಕ್ಕೆ ಮೊದಲು;
ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ; ಗಟ್ಟಿ ನೆಲವೇ ಸಡಲಿ ಆಗಬಹುದೆಂದು ಹುದಲು.
ಗಾಳಿಯಿಂದೊರಸಿ ತೆಗೆದರು ಕೂಡ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಳಗುತ್ತಲಿಲ್ಲವೇ ಮುಗ್ಧತೊದಲು?
ಇದ್ದದ್ದು ಇಲ್ಲವಾದದ್ದು ಈ ಎರಡಕ್ಕು ನಡುವೆ ಅಂತರ್ಗಾಮಿ ಕರುಣೆ–ಹೊನಲು;
ಹಸಿಯಿಟ್ಟು ಗಾಯವನ್ನೊಳಗೆ ಚಿಗುರುತ್ತಿತ್ತು ಹರಳುಗಡಸಿನ ಮುತ್ತುಚಿಪ್ಪಿನೆಸಳು;
ಕ್ರೌಂಚವಧದುದ್ವೇಗದಳಲ ಬತ್ತಲೆ ಸುತ್ತ ರಾಮಾಯಣ ಶ್ಲೋಕ ರೇಷ್ಮೆತೊಗಲು.

ಇದು ಪುಟ್ಟ ಕೋಳಿಮರಿ :
ಮೊನ್ನೆ ತಾನೇ ಹೊರಜಗಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟದ್ದು,
ಗರಿಗಟ್ಟಿ ಹೊಸಲು ದಾಟಿದ್ದು;
ಸರುಗೂಟದ ಕಾಲ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿಗೋಪುರ ಕರಗವಾಡಿಸಿದ್ದು;
ಹೊರಗಾಳಿಸಾರಾಯಿಗುಬ್ಬಿ ತಾಕಣಜಿಗಿದು ತನ್ನ ಗಡಿಗೆ ಪತಾಕೆ ತಾಗಿಸಿದ್ದು;
ನಸುಕುನೇಸರ ಬಿಸಿಲಿಗೀಸುಗುಂಬಳ ತೇಲಿ ಈಚೆಗಾಚೆಗು ಲಾಳಿ ತೂರಿಸಿದ್ದು;
ತಿಪ್ಪೆಸುತ್ತಲ ನೃತ್ಯವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಲೀಸು ಗೋಸುಂಬೆ ಕುಣಿದು ಕೊರಳಾಡಿಸಿದ್ದು;
ಕುಣಿತದಾಟಕ್ಕೆ ನಸುನಂಜಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆಲವ ಕೆದಕಿ ಹುಳುವ ಫಳಾರ ಸಾಗಿಸಿದ್ದು;
–ಈಗ ತಾನೇ !
ಆದರು ಅದನ್ನು ಈಗೆಲ್ಲು ಕಾಣೆ :
ಶಾಖೋಪಶಾಖೆ ಹರಡಿದ್ದ ಹೆಮ್ಮರದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲು ಮುರಿದದ್ದು ಬರಿ ಗಾಳಿ ಮಾತು ;
ಕಡಲ ತೀರದ ಮರಳ ಕಣ ತೂರಿ ಹೋದದ್ದು ಅಚ್ಚು ಕಾಣದ ಬರಿಯ ಹುಚ್ಚು ಸದ್ದು;
ತನ್ನ ಹದ್ದನ್ನು ಮೀರದೆ ಕೂಡ ಆಗಸದ ಹದ್ದಿನೊಳಗೀ ಮುಗ್ಧ ಬಿದ್ದ !
ಕೊಕ್ಕಿನಿಕ್ಕಳದೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆರೆಹುಳುವನ್ನು ಮುಕ್ಕುವಾಗಲೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದ !

೩

ಸಮಕೇಂದ್ರವೃತ್ತದಾಚಂದ್ರತಾರಕ ಮಾಲೆ.
ಒಂದರೊಳಗೊಂದೊಂದು ಕೂಡಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧ

ಪರಿಧಿ ಪ್ರಪಂಚ.
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಣ್ಣೆಯುಜ್ಜಿದ ಚಕ್ರಸಂತಾನ

ಉರುಳುತಿವೆ ನಿರಾಯಾಸ ಹಳಿ, ತೊಗಲಪಟ್ಟಿ, ಚೈನಿನ ಸರಳ ದಾರಿಯಲಿ;
ಒಂದು ಜೀವದ ಹದ್ದಿನೊಳಗೆ ನೂರಾರಕ್ಕೆ ಹದ್ದು;
ಬೂಟಿನ ಕೆಳಗೆ
ಜಿರಳೆ, ತೊಂಡಂಗಿ, ಕಟ್ಟಿರುವೆ, ಚೇಳಿನ ಕೊಂಡಿ.
ತನ್ನ ಗಡಿಬಿಟ್ಟು ಅದರಾಚೆ ನುಗ್ಗಲು ಯಾವ
ವೃತ್ತಕ್ಕು ಇಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರ.
ಬಾಣದ ಗುರಿಗು
ಇದೆ ಒಂದು ಗೆರೆ.
ಬೀಸುಗತ್ತಿ, ಸಿಡಿಯುವ ಬಾಂಬು, ಹಲ್ಲುಗುರುಗಳ ಮೊನೆಗು
ಇದೆ ನಿರಂತರ ಅದಕದಕ್ಕೆ ಗಡಿಕಾವಲು. ಅಪರಂಪಾರ
ವಾರಿಧಿಯ ಪರಿಧಿಯಾಚೆಗು ಬೇರೆ ಪರಿಧಿ ಇವೆ, ನೂರಾರು.

೪

ಇದು ದೊಡ್ಡ ಜೇಡರ ಬಲೆಯೆ;
ರೇಷ್ಮೆ ನುಣುಪು ನೂಲಿನ ಕೋಟೆಕೋಟೆಯೊಳ
ಕೋಟೆಕೇಂದ್ರದಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನ ಜೇಡನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲೀಚೆ ಕಡೆ ಹೊಕ್ಕ
ನೊಣ, ಆಚೆ ಕಡೆ ಹೊಕ್ಕುಳಲ್ಲಗೊ ಗಾಳಿಹಗುರು ನಯದ ವಿಶಾಲ
ಜಾಲ, ಸೇವಿಗೆ ನೂಲು.

ತನ್ನ ಮೂಲಕಥೇರಿಯಿಂದ ಗಡಿಗೆರೆವರೆಗೆ ಗಸ್ತು, ಹೊಡೆಯುವ ತಾಕು
ಠೀಕು, ಹೆಗಲ ತುಪಾಕಿ, ಮಾಮೂಲು ಮಾತು.
ಲಗ್ಗೆ ಭಯವಲ್ಲ, ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೆಡಗು.
ಕದವ ತೆರೆದಿಟ್ಟು, ಒಳಗೆಲ್ಲೊ ಪೇಶನ್ಸಾಡುವಂತಿದೆ ಬಕಧ್ಯಾನ;
ಆದರೂ ನೊಣ ಬಂದ ತಂತಿ ತಾಗಿದರೆದ್ದು ತಾಗಿ ಸಿಗಿವ ವಿಧಾನ,
ಇದು ಪುರಾಣ.

೫

ಮುದಿಹದ್ದು ಕೊಳೆವ ಕೊಳೆಕೆಸರ ರಾಶಿಯ ಸುತ್ತ
ಕುಣಿಯುವುದು ಕೊರಳೆತ್ತಿ ಪುಟ್ಟ ಕೋಳಿ;

ಗಿಡುಗಬಾಯಿಯ ಕೋಳಿ ಜೋಲುತಿರೆ ಬಾನಲ್ಲಿ
ಮಿಡುಕುತಿದೆ ತುಂಡು ಹುಳು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ.

ನನ್ನ ಕಿರಿಕೋಣೆ ಸುತ್ತಲು ಮೊರೆವ ಭಯದ ತೆರ ;
ನಕ್ಕು ಬಿಚ್ಚಿವೆ ಹಾಯಿ ನೂರು ನೌಕೆ;
ಕನ್ನಡಿಯ ಗೂಡ ವಿಸ್ತಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ
ಕುಣಿವುವೆಷ್ಟೋ ಮೀನು ಮರೆತು ಮೇರೆ.

೧೯೫೭

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಪ್ರಭೂ,

ಪರಾಕುಪಂಪನ್ನೊತ್ತಿಯೊತ್ತಿ ನಡ ಬಗ್ಗಿರುವ
ಬೊಗಳುಸನ್ನಿಯ ಹೊಗಳುಭಟ್ಟ ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲ;
ಬಾಲವಾಡಿಸಿ ಹೊಸೆದು ಹೊಟ್ಟೆ ಡೊಗ್ಗು ಸಲಾಮು
ಬಗ್ಗಿ ಮಿಡುಕುವ ಸಂಧಿವಾತ ಪೀಡಿತನಲ;
ತನ್ನ ಮೋಂಬತ್ತಿ ನಂದಿಸಿ ಸಂದಿಬೆಳಕಲ್ಲಿ
ಜುಮ್ಮನರಸುವ ಷಂಡ ಜಿಗಣೆಯಲ್ಲ;
ಕಾಲಪುಷ್ಪರ ಪೃಷ್ಟಕೊಡ್ಡಿ ಬೆನ್ನ, ಕಠಾರಿ
ಒರೆಗೆ ತುರುಕಿರುವ ಹೆಂಬೇಡಿಯಲ್ಲ.

ಈ ಸಣ್ಣ ದೊಂದಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ
ಬೆಳಕು ಹರಿದದ್ದು ತನ್ನಿಂದಲೇ ಎಂದು ತನ್ನೊಳಗೆ
ಮುಖ ಕಿರಿವ, ನೆಣ ಬಿರಿವ, ಬಗ್ಗಲಾರದ ಬೊಜ್ಜ,
ಕೋಲುನಡಿಗೆಕವಾತು ಕಲಿತ ಕೊಬ್ಬಿದ ಹುಂಜ;
ವಾಸಿಮಾಡಯ್ಯ ಈ ಜಲೋದರದ ಭಾರದ ಜಡ್ಡ.
ಕಮರುತೇಗಿನ ಕಪಿಲೆಹೊಡೆದು ಹಗಲೂ ಇರುಳು
ತೇಗಿಗೊಂದು ಅಮೋಘ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೀತವ ಕರೆವ
ರೋಗದ ಫಸಲನಾದಷ್ಟು ಸವರೋ ತಂದೆ !
ತಿಂದದ್ದು ಸರಿಯಾಗಿ ರಕ್ತವಾಗುವ ಹಾಗೆ
ಅನುಗ್ರಹಿಸು ; ಅರಗದಂಥ ಕಚ್ಚಾ ಗಾಳಿಗೀಳುಗಳ
ಕಾಗದದ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಕಾರಿಕೊಳ್ಳದ ಹಾಗೆ
ಏರ್ಪಡಿಸು ಸಹಜ ಹೊರದಾರಿಗಳ; ರಹದಾರಿಗಳ
ಕೊಡು ಎಲ್ಲರಿಗು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ಮನೆಗೆ.
ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಒಂದು ತುತ್ತನ್ನು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಲ ಜಗಿದು, ನುರಿಸಿ
ಜೊಲ್ಲಿಗೆ ಮಿಲಾಯಿಸುವಷ್ಟು ಆರೋಗ್ಯ

ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲ ಪಾಠ ಕಲಿಸು. ಕಲಿಸದಿದ್ದರು ಕೂಡ
ಕಲಿತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನೆನಪುಳಿಸು, ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡೆ
ತಿಂದು ಕೊರಳೆಲ್ಲ ಕಸ್ತೂರಿಯಾಗುವುದೆಂಬ
ಭ್ರಮೆಯ ಕಳೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತು ಬೆಲೂನು
ಹಿಗ್ಗುವಾಗ್ಗೆಲ್ಲ ತಾಗಿಸು ನಿಜದ ಸೂಜಿಮೊನೆ.

ತೆಕ್ಕೆಗೊಗ್ಗದ ಹಗಲುಗನಸಿನ ದಘೂತಿ ತೊಡೆ
ಸಿಕ್ಕದೇ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಾಗಿ ತೂಬನು ತೆಗೆವ
ಸ್ವಪ್ನೇಂದ್ರಿಯದ ಸ್ವಯಂಚಾಲಕಕೆ ತಡೆಹಾಕು;
ಅಲ್ಲದೇ, ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬತ್ತಲೆ ಸುಳಿವ
ಅಪ್ಸರೆಯರ ಅನಂಗಸಂಘಟ್ಟನೆಗೆ ವೃಥಾ
ಮುಷ್ಟಿಮೈಥುನದಹಂಕಾರ ಕೆರಳಿಸಬೇಡ.
ಕಳುಹಿಸಯ್ಯಾ ಬಳಿಗೆ ಕೃಪೆತಳೆದು ಆಗಾಗ್ಗೆ
ವಾಸ್ತವದ ಹೆಣ್ಣುಗಳ, ನಿಜದ ತೊಡೆಗಳ, ಆತ್ಮ
ಹೊಕ್ಕು, ತಿಕ್ಕಲು ತಕ್ಕ ಸುಕ್ಕಿರದ ಹೊಸ ತೊಗಲುಗಳ.

ಹೊರಗೆ ಬೀಸಲೆದೊಳಕ್ಕೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ್ಗೆಲ್ಲ ಬರಿ
ಪ್ರೇತಾತ್ಮಗಳ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ಪಡೆಯ ಕಳಿಸದಿರು.
ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡೇ ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಮಾಂಸವ, ತೊಗಲ
ಬರಲಿ ಅತಿಥಿಗಳೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ, ಬಂದವರಲ್ಲಿ
ತೊಗಲನೊಲ್ಲದ ಅತಿಥಿತುರಿಕೆ ಕಳೆಯೋ ತಂದೆ.

ಹಡಗ ತಾಗಿಸು ಪ್ರತೀ ಬಂದರಿಗು, ಯಾವೊಂದು
ತಿಮಿಂಗಿಲ ತೊಡೆಯು ಕೂಡ ನುಂಗಿ ಕೊಳಸದ ಹಾಗೆ
ನಡಸು ಬಂದರಿನಿಂದ ಬಂದರಿಗೆ, ಆಮದು ರಫ್ತು
ಸಾಗುತ್ತಲಿರಲಿ ಕೊನೆವರೆಗೆ. ಆದರು
ಫರಂಗಿರೋಗ ತಗಲದ ಹಾಗೆ
ಉಳಿಸು ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತದ ರತಿವಿವೇಕದ ಶಿಖೆಯ.

ಗಾಳಿಗಲ್ಲಾಡುವುದು ದೊಂದಿ, ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪವಾದರೂ
ಬೀಸುದೊಣ್ಣೆಗೆ ಬಂದಿ. ನಿನ್ನ ಗಾಳಿಯ ಬೆಟ್ಟ
ಘನಿಸಿ ಆಗುವ ಧಾತು ದುಡುಕಿ ಬಗೆವುದು ನೆಲದ
ತೊಡೆಯ; ಚೆಲ್ಲುವುದೆಲ್ಲ ಕಡೆಯು. ದ್ರಾವಣಸುಖಕ್ಕೆ

ವಿವಶ ಮುಳ್ಳೂ ಹುಲ್ಲು. ಕ್ಷಣದ ಸಾರ್ಥಕ ರತಿಗೆ
ಮಾಸಗಳ, ವರ್ಷವರ್ಷ ಶತಮಾನಗಳ
ವಿರತಿ, ಸಮರತಿ, ವಿಕೃತ ರತಿ. ತುಂಬಿ ನವಮಾಸ
ಬರುವ ಜೀವಪವಾಡ ಕೆಲಸ ಕಲಿಸೋ ತಂದೆ.

ಕಲಿಸು ಬಾಗದೆ ಸೆಟೆವುದನ್ನು, ಬಾಗುವುದನ್ನು;
ಹೊತ್ತಿನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಶಿಖೆ ತಿವಿವುದನ್ನೂ ಹಾಗೆ
ಗಾಳಿಗಲ್ಲಾಡಿ ಬಳುಕಾಡಿ ತಾಳುವುದನ್ನು;
ಕಲಿಸು ಸವಾರಿಕುದುರೆಯಾಗದ ಹಾಗೆ
ಕಾಡುಕುದುರೆಯ ಕೆನೆತಕೊಬ್ಬನ್ನು, ಹಾಗೆಯೇ
ಜಗಭಾರಗಾಳಿತೊಡೆ ತಾಳಿ ಹೊರುವಭ್ಯಾಸ
ಕುದುರಿಸು ; ನಿನ್ನಂತೆ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ಕನಾಗೊಬ್ಬಂಟಿ
ಮೇಲುಮಾಳಿಗೆಯ ಕಿರುಕೋಣೆ ಮೈಮರೆವನ್ನು;
ತಕ್ಕ ತೊಡೆನಡುವೆ ಧಾತುಸ್ಖಲನದೆಚ್ಚರವ.

ಈ ಅರಿವು ಅರೆಹೊರೆದ ಮೊಟ್ಟೆ, ದೊರೆ; ಚಿಪ್ಪೊಡೆದು
ಬರಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣಾವತಾರಿ ವಿನತಾಪುತ್ರ–
ಗಾಳಿ ಕಡೆಯಲು ಸೆಟೆದ ಬೆಳ್ಳಿ ಮಂತು,
ನಿನ್ನ ತೊಡೆಹೊರೆ ಕೆಳಗೆ ಮೆತ್ತೆ–ಸಡಿಲು

ಜೂನ್ ೧೯೫೭

ಭೂತ

೧

ಕಾಡುತ್ತಿವೆ ಭೂತಕಾಲದ ಭ್ರೂಣಗೂಢಗಳು;
ಹುಗಿದ ಹಳಬಾವಿಯೊಳ ಕತ್ತಲ ಹಳಸು ಗಾಳಿ
ಅಂಬೆಗಾಲಿಟ್ಟು ತಲೆಕೆಳಗು ತೆವಳುತ್ತೇರಿ
ಅಳ್ಳಳ್ಳಾಯಿ ಜಪಿಸುವ ಬಿಸಿಲಕೋಲಿಗೆಗರಿ, ತೆಕ್ಕಾಮುಕ್ಕಿ
ಹಾಯುತ್ತಿದೆ ತುಳಸಿವೃಂದಾವನದ ಹೊದರಿಗೂ.
ತೊಟ್ಟು ಕಳಚಿದ ಹೊಕ್ಕುಳಿನ ಬಳ್ಳಿ ದಡದಲ್ಲಿ
ಕತ್ತರಿಸಿದಿಲಿಬಾಲ ಮಿಡುಕುತ್ತದೆ.
ಕತ್ತಲಲ್ಲೇ ಕಣ್ಣು ನೆಟ್ಟು ತಡಕುವ ನನಗೆ
ಹೊಳೆವುದು ಹಠಾತ್ತನೊಂದೊಂದು ಚಿನ್ನದ ಗೆರೆ;
ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕಂದಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡುತಿರುವ
ಗರಿಸುಟ್ಟ ತಾರೆ.

೨

ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ತುಂಬ ಭೂತದ ಸುದ್ದಿ.
ನೀರ ಮೇಲಕ್ಕೊಂದು ಮಡಿ, ಕೆಳಕ್ಕೇಳು ಮಂಜಿನ ಶಿಖರಿ;
ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತಕಸ್ಮಾತ್ತಗ್ನಿನುಡಿಯುಗಿವ
ಮಂಜು ಮುಸುಕಿದ ಮುಗ್ಧ ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ.
ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮುಚ್ಚಿದರು–
ಸದ್ದಿರದ ಖಾಲಿ ಕುಶಾಲಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ
ತಾಳವಿಲ್ಲದೆ ಮೂಕಸನ್ನೆ ಮುಲುಕುವ ತಿರುಗುಮುರುಗು ಪಾದದ ಪರಿಷೆ.
ಅಂತರಾಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನೀರುಗಳಲ್ಲಿ
ಕಂತಿ ಕೈ ಬಡಿವ ಬೀಜಾಣುಜಾಲ;
ಕಾಳರಂಗಸ್ಥಳದ ಪರದೆಮುರಿಮರೆಯಲ್ಲಿ
ಮಾತು ಹೆಕ್ಕುವ ಮಿಣುಕುಮೊನೆಯ ಬಾಲ,– ಇವು
ಬಯಸವೆ ಹೊರಂಗಳದ ರಂಗುರಂಗಿನ ಬಳ್ಳಿಹೂವು ಹೊದರ ?

೩

ನೀರುನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಲೆವರು ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರು,
ಗಾಳಿಹೆದ್ದೆರೆಲಾಳಿಗಂಟಿ ನೆಲ ಸಿಕ್ಕಿಯೂ ದಕ್ಕದವರು.
ಉಚ್ಚಾಟನೆಯ, ತರ್ಪಣದ ತಂತ್ರ ಬಲ್ಲೆ, ಆದರು ಮಂತ್ರ ಮರೆತೆ;
ಬರಿದೇ ಹೀಗೆ ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಮಂತ್ರದಂಡ.
ಪುರೋಹಿತರ ನೆಚ್ಚಿ ಪಶ್ಚಿಮಬುದ್ಧಿಯಾದೆವೋ;
ಇನ್ನಾದರೂ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಬಗೆಯಬೇಕು.

ಅಗೆವಾಗ್ಗೆ ಮೊದಲು ಕೋಶಾವಸ್ಥೆ ಮಣ್ಣು;
ಕೆಳಕ್ಕೆ, ತಳಕ್ಕೆ ಗುದ್ದಲಿಯೊತ್ತಿ ಕುಕ್ಕಿದರೆ
ಕಂಡಿತು ಗೆರೆಮಿರಿವ ಚಿನ್ನದದಿರು.
ಹೊರತೆಗೆದು ಸುಟ್ಟು ಸೋಸುವಪರಂಜಿ ವಿದ್ಯೆಗಳ
ಇನ್ನಾದರೂ ಕೊಂಚ ಕಲಿಯಬೇಕು;
ಹೊನ್ನ ಕಾಯಿಸಿ ಹಿಡಿದು ಬಡಿದಿಷ್ಟದೇವತಾ
ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೊಗ್ಗಿಸುವ ಅಸಲು ಕಸಬು.

೪

ಬಾವಿಯೊಳಗಡೆ ಕೊಳೆವ ನೀರ; ಮೇಲಕ್ಕಾವಿ ;
ಆಕಾಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅದರ ಕಾರಣ ಬೀದಿ ;
ಕಾರ್ಮುಗಿಲ ಖಾಲಿಕೋಣೆಯ ಅಗೋಚರ ಬಿಂದು
ನವಮಾಸವೂ ಕಾವ ಭ್ರೂಣರೂಪಿ–
ಅಂತರಪಿಶಾಚಿ ಗುಡುಗಾಟ, ಸಿಡಿಲಿನ ಕಾಟ–
ಭೂತರೂಪಕ್ಕೆ ಮಳೆ ವರ್ತಮಾನ.
ಅಗೆದುತ್ತ ಗದ್ದೆಗಳ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯು ವರಣ ;
ಭತ್ತಗೋಧುವೆ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟ ವೃಂದಾವನ,
ಗುಡಿಗೋಪುರಗಳ ಬಂಗಾರ ಶಿಖರ.

೩೦–೫–೫೮

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ: ೧೯೫೮ರ ಪಾಠ

೧

ಸಾಕುಮಕ್ಕಳೆ ಸಾಕು ಎಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ
ದತ್ತು. ತಂದೆ ? ಹೇಗೊ ಬಾಗಿಲೊಳಕ್ಕೆ
ನುಸುಳಿ ಡವಗುಟ್ಟುವೆದೆ ನಾಲ್ಕು ನಿಂತುವು ಮೊಳಕೆ ಮೂಲೆಯೊಳಗೆ,
ಕರಿಮಣ್ಣ ಗಟ್ಟಿಗೊರಟೆಯೊಳಿದ್ದ ರಸವೊಡೆದು
ತೊರೆಮೊರೆಯಿತೆದೆ ನನ್ನ
ತಾರೀಫು ಮಾಡಿದರು :
ಇವಕ್ಕು ನಿನ್ನಂತೆ ಮೂಗೊಂದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳಂತು
ಥೇಟು ನಿನ್ನವೆ, ಯಾರು ಬಲ್ಲರು ? ನಿನ್ನ ಹೊಲ,
ನಿನ್ನದೇ ಬೀಜ ; ಸಂತಾನ ನಿನ್ನದೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ
ಅಭ್ಯಂತರವೆ ಇಲ್ಲ, ಸರಿ ಎಂದೆ.
ತನಗೆ ತಾನೇ ಸುತ್ತ ಸಿಂಬಿಸುರುಟಿದ ಕರುಳು
ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ನಿಗಚಿ ಕುಡಿಚಾಚಿ ಹಿಗ್ಗಿತು ; ಹಾಗೆ
ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗಿದೆ ಸಾಲುಗನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ನಿರಾತಂಕ–ಪ್ರತಿಫಲನದಹಂಕಾರರೇಖೆ.

ಏಕೊ ಮುಜುಗರ ನನಗೆ. ಬಿಳಿದೊಗಲ ಚಿಣ್ಣರ ಕಂಡು
ಕರಿದೊಗಲಿನವನು ನಾಚಿದೆ. ಪರದೇಶಿ ನಗೆಯ ಕೋಲಾಹಲದ
ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ಹೆಣಿಗೆ– ಮನೆಯೊಳಗೆ, ಹೊರಗೆ.
ನನ್ನ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆಗೂ ಬಿತ್ತು ತುರಿನೆರಳು.
ಕತ್ತಿಯಾಡದ ಹಳುವದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದ ಹಾಗೆ ;
ಹೊಸಬಣ್ಣ ಬಳಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುರುಟಿದ ಹಾಗೆ.
ಶತಮಾನಗಳ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಯ ಪಂಚಾಯತನ
ಪೀಠದೊಳಗೂ ಹೊಕ್ಕ ಬೇರ ಬಿಗಿತ.
ಬಂದಳಿಕೆ ಸುತ್ತಿ ಬಿಗಿದಿರಲು ಸಾಕಿದ ತಂದೆ
ನಾನಾದೆ ಖಂಡಿತಾ ದತ್ತು ತಂದೆ.
ಔರಸದ ಕಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಲ್ಲ ತುಳಸಿಯ ಮೊಳಕೆ ;
ಕಾಡುಗಿಡಗಳ ಕಳಪೆಕಳೆಯ ಕೋಲಾಹಲವು ತೋಟದೊಳಗೆ.

೨

ಗಾಳಿ ಬೀಳುವುದೆಲ್ಲ ಕಡೆಗು, ಮೋಡದ ಆಟ
ಆಕಾಶದಂಚಿನಿಂದಂಚಿಗೆ ನಿರಾತಂಕ. ತಾರೆಯ ಮಿಟುಕು
ತೊಟಕುವುದು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ. ಕಲ್ಪನೆಯೊಳಗೆ
ಬೀಜವೊಂದೇ ಹಬ್ಬಿ ತಬ್ಬಬಹುದಖಿಳಾಂಡಕೋಟಿಯನ್ನು.
ಪ್ರಾಣವೋ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಬದ್ಧ; ಮೋಡವೇ
ಇಳಿವಾಗ ತನುರೂಪಿ ಬಿಂದು. ಬೆಳಕಿನ ಬದುಕು
ವಸ್ತುವಸ್ತುವ ಪರದೆಗವಲಂಬಿ.
ನೋಡೀ ನುಗ್ಗೆ;
ನಿಲ್ಲಲೊಂದಿಷ್ಟು ಲಂಗೋಟಿಯಗಲದ ಜಾಗ,
ಆಕಾರತಳೆದ ಆಭೋಗ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ
ಪರದೇಶ, ಗೊಡ್ಡುಗಾಳಿಯ ಕಾಮಕೇಳಿ ಫಲ.

ಬೆಳೆಯ ಬಿಡು ಮರವ ಬೀಸಾಗಿ; ಒಂದೇ ಚದರ
ಗಜ ಸಾಕು. ಸುತ್ತೂ ಬೇಕೆ
ಬೇಲಿ? ಬಿಗಿ. ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿ
ಏರಲಿರಲಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ತಳಿರ ತುರಾಯಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ತಾವು.
ಕಟ್ಟದಿರು ಹಲಸಿಗೆ ಫರಂಗಿಕಸಿ. ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು
ತನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ತಾನು ಶಾಖೆ ಹರಡಿ
ನೇಸರಿನ ಲಗ್ಗೆ ಹಾಸಿಗೆಗೆ; ಗರ್ಭಾಧಾನ
ಜರುಗಿ ಹೀಚುಗಳ ಹೊರೆ
ತೂಗುವುದು ತೊಟ್ಟಿಲಲಿ ಪಟ್ಟ ಹಸುಳೆ.
ಕಟ್ಟುವುದು ಮರಿ ಬರುವ ಬಯಕೆ ಘನಿಸಿದ ಗೂಡು;
ಹಕ್ಕಿ ಜೊತೆ ತಂಗುವುದು ಕೊಂಬೆಯೊಳಗೆ.
ಒಂದು ತಿನ್ನುವುದು ಸವಿಹಣ್ಣ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ
ನೋಡುವುದು ತಿನ್ನದಿನ್ನೊಂದು ಸುತ್ತ.
ಹಣ್ಣ ತಿನ್ನದಪೂರ್ವ ಹಕ್ಕಿ ಬರುವುದ ಕಾದು
ಕದವಿರದ ಕೊಂಬೆ ಅಲುಗಾಡುತ್ತದೆ.
ಎಷ್ಟೆ ಬಂದರು ಹಕ್ಕಿ ಅಷ್ಟು ಸಂತಸವುಕ್ಕಿ
ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದ ಗಂಧ ತೇಯುತ್ತದೆ.

೩

ಈಗಲೂ ನೆನಪುಂಟು: ಪಡುಗಡಲ ಮೊರೆ ಬಾರು
ಗೋಲ ಬೀಸಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ
ಇತ್ತಿದಿರು ತೇರು ಹನೆಮರ ಹಳಬ. ತನ್ನ ಗರಿಛತ್ರಿಯೊಳ
ಗಿಟ್ಟು ಕಾಯಿಯ ಜೊಂಪೆ ಹೊರೆಯುತಿದ್ದ.
ಕಡ್ಡಿಗೊಂದೊಂದು ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿ ಗೂಡನು ತೂಗಿ
ಹೊರೆಯ ಹೆಚ್ಚಳಕೆ ತಲೆದೂಗುತಿದ್ದ.
ಆಸಾಡಿ ಮಳೆಯ ಬಿಳಿಕಂಬಿ ಸಂದುಗಳಲ್ಲಿ
ಅರಳುತಿದ್ದವು ಗುಬ್ಬಿ–ಅರಸಿನದ, ಹಾಲಿನ ಕೆನೆಯ
ಸಾಲಭಂಜಿಕೆ–ಪಾಚಿಗಟ್ಟಿ ಜಾರುವ ನೆಲದ
ನಮ್ಮ ಬಳುಮಾಡಿಗೂ ಬಂದ ವಿಶ್ವ.
ಇದು ಗಂಡು ಇದು ಹೆಣ್ಣು, ಇದು ಪುಟ್ಟಮರಿ ಪಾಪ!
ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ನಾವು ಹುಡುಗರು ಬೆರಗು
ಗಣ್ಣ ನಲವಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ನಿಂತು
ಮರುನಿಮಿಷವೇ ಒಳಕ್ಕೋಡುತ್ತಿದ್ದೆವು, ತಂದು
ಚೆಲ್ಲುತಿದ್ದೆವು ಅಕ್ಕಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಬೊಗಸೆ.
ಕುಟುಕು ಕುಟುಕಿನ ಸಫಲನಾಟ್ಯ, ಭೋರ್ಮಳೆ ಮೊರೆತ,
ಮರಿಯ ಕೆಂಬಾಯಿಯಲಿ ತಾಯ ಕೊಕ್ಕು
ಕುಟುಕಿಟ್ಟ ಬೆಳತಿಗೆಯ ಕರುಳ ತುಡಿತ.
ನಮಗೊ ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿದೋಚುವ ಕಾಳ ಕಾಗೆಗಳ
ಸೋವಿ ಅಟ್ಟುವ ನಿಷ್ಠ ಬೆಂಗಾವಲಾಟ.
ಮಳೆಯ, ಗುಡುಗಿನ, ಸಿಡಿಲಿನಟ್ಟಹಾಸದ ಜೈಲು;
ಅಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಗೆ ಅರಳಿ ಹೊಳೆದ ಬಯಲು !

೪

ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಡೆ ಆಡ ಬಂದರೆ ಊರ
ಹುಡುಗ ಪಾಳೆಯ, ತಿಂಡಿ ಕೊಟ್ಟು ನಗಿಸು ;
ಅಲ್ಲೆ ತಳವೂರಿಸಲು ಬಯಸಿ ತೆಳ್ಳಗೆಮಾಡ
ಬೇಡ ಇರುವಷ್ಟು ತಂಭಾಲು ಗುಟುಕು.
ಕಟ್ಟೆಯೊಳಗಡೆ ನೀರ ಹಣಿಸಿದರೆ ಬೆಳೆವ ಮರ
ತಲೆಮೇಲೆ ತಳೆಯುವುದು ಗೂಡ ಮಾಲೆ
ಅದರೊಳಗೆ ಬಂದಳಿಕೆ ಬೆಳೆವ ವಿಶ್ವ ವಿಶಾಲ
ಭಾವವೇ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೂಳೆ.

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರು ಸರಿಯೆ ಮನೆಗೆ ತೊದಲಿನ ರಕ್ಷೆ;
ತರಬೇಡ ದತ್ತುಗಳ ಜಿಗಣೆಯೊಲುಮೆ.
ನಿನ್ನ ಬೀಜದ ಫಲಕೆ ಕಾದು ಕುಳಿತಿರು ಬರುವ
ವರೆಗೆ ಹಣ್ಣನ್ನುಣದ ಅಮರ ಪಕ್ಷಿ.

೮ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೫೮

ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ

೧

ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಇನ್ನು ಪರವಾ ಇಲ್ಲ.

ಗಾಳಿ ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಬೀಸಲು ಬಹುದು;
ಮೋಡ ಸೂಸಲು ಬಹುದು;
ಕೋಳಿ ಕೋಕೋ ಎಂದು ಕುಕಿಲ ಬಹುದು.
ಕಾಗೆ ಬಂಗಾರವೇ ಆಗಿ ಬರಿ ಬಂಗಾರ,
ಉದ್ದುದ್ದ ಮಾತುಗಳ ಕೊಂಡಿ ಕೊಂಡಿ ನಿಚ್ಚಣಿಕೆತುದಿ
ಅಲಕಾವತಿಖಜಾನೆ ಮೂಸದಿರದು ;
ಹರಿದೀತು ವಾಗ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಲಿನ ಹಳ್ಳ
ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ತಗ್ಗು–ತೆವರು;
ಬುದ್ಧಿಸಮತೆ ಧಮಾಸು ಕೂಗಿಗೆಲ್ಲ ಸಫಾಯಿ.
ಆಸೇತು ತುಹಿನಾಚಲ!

೨

ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ, ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಯಾವ ಬಂದಳಿಕೆಗೂ ಶಂಕೆ ಬೇಡ !

ಎರಡು ದೋಣಿಗೆ ಕಾಲನಿಟ್ಟು ಸಾಗುವ ಶೂರ,
ಇಲ್ಲದ ತೃತೀಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಾವೆಲ್ಲೆಂದು ಕುದಿವ ಕುವರ;
ಬೇಸಗೆಯ ಗೆರೆತೊರೆಯ ಕನ್ನಡಿಜಲದ ಮೇಲೆ
ಮಳೆಗಾಳಿನೆಗಸುಗಳ ನಗುವ ವೀರ.
ಮುಗಿಲನಳೆಯುವ ಹೆಜ್ಜೆ ನೆಲಕೆ ಸೋಕದಿದ್ದರು ಸರಿಯೆ,
ಬಲಿಯ ತಲೆಮೆಟ್ಟುವುದೆ ಕಾರಭಾರ.
ಅಳಿವೆ ಬಳಿ ಬುಗುರಿಗಿರಗಿರ ದೋಣಿಗಳ ಮೇಲೆ
ಉದ್ಬಾಹು ನಿಗಚುವನು ಮುಗಿಲ ಫಲಕೆ.

ಅಳವೆಯಾಚೆಗೆ ಕಪ್ಪುಕಡಲೇ ? ಅಸಂಬದ್ಧ !
ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆಯೊ ಮುಗಿಲ ಬಣ್ಣ !

೩

ಭರತವಾಕ್ಯಕ್ಕು ಬೆದರನೀತ ಧೀರೋದಾತ್ತ ನಾಯಕ.
ತೆರೆಬಿದ್ದರೂ ರಂಗಬಿಡದ ಚಿರ ಯುವಕ;
ಹೊತ್ತು ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ ಬಲು ಭಾರಿ ಭೂಗೋಳ.
ಗಂಟೆಗೆಂಭತ್ತೆಂಟು ಮೈಲಿ ಸ್ವಗತ ;
ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಕಣ್ಣಲ್ಲೆ ಬೆವರೊರಸಿ, ನರಳಿ, ನಿಟ್ಟುಸಿರ ತಿದಿಯೊತ್ತಿ,
ಹೊರೆಹೊತ್ತೆ ನಿಂತು ನಸುನಗುವ ಭಂಗಿ !
ಚಪ್ಪಾಳೆಗೊಂದೊಂದಪೂರ್ವ ತಾನಿನ ವರಸೆ ;
ಈತನಿಂದಲೆ ರಂಗಭೂಮಿ ಭರ್ತಿ.
ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮರುಕ್ಷಣ ಕಂಪನಿ ದಿವಾಳಿ;
ಇದ ತಿಳಿದ ಶೇರುದಾರರೆ, ಕೇಳಿ, ಕೇಳಿ;

ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ; ನೆಹರೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ;
ಶೇಕಡಾ ಹತ್ತಕ್ಕೆ ಮೋಸವಿಲ್ಲ!

ಮೇ ೧೯೫೫

ಶರದ್ಗೀತ

೧

ಕುಳಿತಿರುವಿರಷ್ಟೆ ಆರಾಮ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ
ಕಣ್ಣನರೆ ಮುಚ್ಚಿ, ಕೆಳತಳಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯನೊತ್ತಿ,
ಭಾವದ ಸಮಾಧಿಲಿಫ್ಟನ್ನೇರಿ ಕದ ಸರಿಸಿ.
ಸರಿ ; ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರೆಂದ ಕೂಡಲೇ ಸ್ವಿಚ್ಚೊತ್ತಿ
ತೂರುವಿರಿ ಮೇಲುಮೇಲಕ್ಕೆ. ನೀಲಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ತೆಳು, ಬಿಳಿ ಮೋಡ
ಹಾಯಿ ಪಟಪಟಿಸುತಿರೆ ಗೋರುವಿರಿ ತಾರೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ಕಿಲುಬಿನ ಗೋರಿ–
ಬಾನಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿತ ಸಿತಾರುಗಳ
ಜಾಮೂನುರಸದ ಬಟ್ಟಲನೆತ್ತಿ ಕೊಂಕುವರು
ಸಿನೆಮ ತಾರೆಯರು. ಅದ ಚಪ್ಪರಿಸಲೆಂದು ಕಿವಿ
ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಎಪ್ಪತ್ತರಲ್ಲು ಅದೆ ಸುಖವೆನಿಸುವುದು; ತಾಯ ಮೊಲೆಗೆ ಬಾಯನ್ನಿಟ್ಟು
ಚೀಪುವುದು; ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಬೆಚ್ಚನೆದೆಗವಚಿ
ಕೋತಿಮರಿ ಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟು ಕನವರಿಸುವುದು.
ಶ್ರೋತೃಗಳು ನೀವು. ಸೀಕರಣೆ ಸಮ ರಸಗೀತ
ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ಕದ ತಟ್ಟಿ ಒಳಗೂ ನುಗ್ಗಿ
ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಮುತ್ತಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಾಡಿಸುವ ತನಕವೂ ರಸೋದ್ರೇಕ
ಯಂತ್ರ ಚಲಿಸದ ನಿರಾತಂಕ ಚೇತರು ನೀವು.
ಸಕ್ಕರೆಯ ಪಾಕದ ಕೊಳಾಯಿ ಕಡೆ ಹೊರಟವರು
ಜಲ್ಲೆ ಜಲ್ಲೆಗಳ ಕಗ್ಗಂಟು ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಗರಿಸಿ, ಮೈ ತೆರೆದು
ಸುಸ್ತಾಗುವಿರಿ ;

ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡಿ.
ನಿಜ ಬೇಕೆ? ಕೇಳಿ; ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಶರತ್ತಿಟ್ಟು.
ಈ ಶರತ್ತಿಗು ನನಗು ಈ ವರೆಗೆ ಕೊರಳಾಣೆ

ಆಗಿಲ್ಲ ಖಂಡಿತ ಮುಲಾಖತ್ತು. ಮೋರೆ ಗುರುತಿಲ್ಲದೇ
ಚಹರೆಪಟ್ಟಿಯ ಕೊಟ್ಟು ಸಾಮುದ್ರಿಕವನೊದರುವುದು
ಸಾಹಸವೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ
ಕಂಡದ್ದನಾಡಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲಿ ಇದೆ ನಿಯಮ ?
ನಿಮಗೆ ಕಾಣದ್ದು ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಕುರಿತು
ಹೇಳುವುದು ಋಷಿ ಕೆಲಸ. ತನಗೆ ಕಾಣದ್ದು ಯಾವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಕುರಿತು
ಹಾಡುವುದು ಕವಿ ಕೆಲಸ. ಕಾಣ್ಕೆ ಕಣ್ಕಟ್ಟುಗಳ
ನಡುವೆ ಗೆರೆ ಬಲು ತೆಳುವು.
ಆ ಗೆರೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತೇನೆ ಲೊಚಗುಟ್ಟಿದರು
ಮಂಕುಬೂದಿಯನೆರಚಿದಂತೆ.
ಮಾತು ದೂರದ ಮಿಂಚುತಂತಿಗಳಿರುವ ಹಾಗೆ.
ಒದೆಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಒಳಗು ಮಿಂಚುಬಲ ತಿಳಿಯದು.
ಆದ ಕಾರಣವೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದು ಸಾಚ, ಇದು ಮೋಸ
ಎನ್ನುವುದು ಬಡಪಾಯಿ ಕಿವಿಗಲ್ಲ ಸುಲಭ, ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ
ಜಳ್ಳಿಗೂ ಇಡಿಗಾಳ ವರಸೆ. ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿ
ಊರ ಸುತ್ತಿದರೆ ಕತ್ತಲ ಕೋಣೆಯೇ ಮೂಲವಿಗ್ರಹಕೆ.
ನಾಭಿ ಕುಹರದ ಕತ್ತಲೊತ್ತುವಿದ್ದಲ ಚೂರು
ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೊ ಹರಳಾಗುವುದು ಒಂದು ತರ.
ಇದ್ದಲಿನ ಚೂರು ಚೂರನ್ನುಗಿದು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ
ಹಿಗ್ಗಾಡುವುದು ಅದೂ ಇನ್ನೊಂದು ತರ ಅಷ್ಟೆ.
ಅಥವಾ ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ನಾಲಗೆ– ಈ ಬೀದಿನಾಯಿಗಳು
ಕಂಡದ್ದು ಆದರೂ ಏನು? ನಗರೋಪಕಂಠಗಳಲ್ಲಿ
ಎರಡೋ ಮೂರೋ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಬಿಕ್ಕು–
ಮಳೆಗಾಳಿ ಮುಗಿದಾಗ ಎಲ್ಲೋ ಒಮ್ಮೆ
ವಾಕಿಂಗು ಹೋದಾಗ ಹಸಿರು ಸಸಿ ಶಿಶು ಶಯ್ಯೆ; ಊರಿನ ಗಲೀಜೆಲ್ಲ
ಬಂದು ತುಂಬುವ ಕೊಳಕು ಕೆರೆದಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ
ತಬ್ಬಲಿ ಲತಾಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ದೇಸಿಗ ಹೂವು;
ಬಾನವರ ಭಾಗವತರಾಟದಲ್ಲಾಗಾಗ
ಮಾಮೂಲಿನಂತೆ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ಮಸ್ಲಿನ್ ತೆಳುವು ತೊಟ್ಟ ಬಾಲಕೃಷ್ಣನ ಕುಣಿತ.
ಇಷ್ಟೆ. ಅಥವಾ ಇನ್ನು ಕೊಂಚ. ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ
ಪಾತಾಳದಾಳದಿಂದೆದ್ದು ಬರುವ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ.

೨

ಚೈತ್ರವೈಶಾಖ ವಸಂತ ಋತು;
ಜೇಷ್ಠ ಆಷಾಢ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು;
ಶ್ರಾವಣ ಭಾದ್ರಪದ ವರ್ಷ ಋತು;
ಆಶ್ವೀಜ ಕಾರ್ತೀಕ ಶರದೃತು.
ಸಾಕು ಮಗು; ಮುಚ್ಚು ಪುಸ್ತಕವ. ಆಡಿಕೋ, ಹೋಗು.
ಆಗ ಅರೆಸಾಯಿಸಿದ ಚಿಟ್ಟೆಗಿನ್ನೂ ಕೊಂಚ
ಜೀವವಿದೆ, ನೋಡಿಕೋ ನಡೆ ; ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಡ.
ಸಾಕಿಷ್ಟೆ : ಮಗ್ಗಿ ಪುಸ್ತಕವನುರು ಹೊಡೆಯುವುದು;
ತಿರುಳ ಗೊಬ್ಬರಗುಂಡಿಗಿಕ್ಕುವುದು. ತೊಗಟೆಗೇ
ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗುವುದು. ದಾರ ಹರಿದೆತ್ತಲೋ
ತುಯ್ವ ಪಟಗಳ ಹಾಗೆ ಮಾತು ನಾಲಗೆ ತುದಿಯ ಹುಸಿಗುಂಡು;
ಹಾರಿದರೆ ಹಕ್ಕಿ ಕೂಡಾ ಹೆದರುವಂತಿಲ್ಲ.

ಪಟ್ಟಣದ ಟಾರು ಕಾಂಕ್ರೀಟು ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ
ಮನಮನಕ್ಕೂ ಕಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟುವಿಕ್ಕಟ್ಟು ಮನೆ ನಡುಗಡ್ಡೆಯೊತ್ತಿನಲಿ
ಯಾವ ಕಾಲವೊ ಋತುವೊ ದೇವತೆಗಳೊ–ಅದನ್ನು
ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಮುಕ್ಕರಾರಯ್ಯ?
ಡಾಮರೊಸರುವ ನೆಲದ ಪಾಷಾಣ ಹೃದಯದಲಿ
ಕಾಣಿಸವು ಹಳೆಯ ದೈವಗಳು ದೇವತೆಗಳು.
ಗಡಿಯಾರ ಮುಳ್ಳಿನೂಳಿಗದ ಜನಜಾತ್ರೆಯಲಿ
ಕಾರು ಮೋಟಾರು ಸೈಕಲ್ಲು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ
ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟಡ್ಡಾಗಿ, ಪಾದಚಾರಿಯ ದಾರಿ ಹುಡುಕಿ ಮುಂದೋಡುವನ
ಕಣ್ಣು ಕಂಡೀತೇ ಜಲಪ್ರಳಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳ ?
ತನ್ನೊಳಗೆ ಇನ್ನು ಮಲಗಿರುವ, ಕಣ್ಣೆವೆ ಮುಚ್ಚಿ
ಸಣ್ಣುಸುರ ಕೊಳಲುಲುಹ ಕಡೆವ ಕಂದನನಿಕ್ಕಿ
ಬಲಿಗೊಡುವವರೆಗೂ ಲೋಭಪಾಣಿಪೀಠದ ನಡುವೆ
ಲಕಲಕಿಸುತಿರುವ ಹೆಮ್ಮಾರಿ ಮಾಯೆಗೆ,
ಮೈಯೆಲ್ಲ ಜೇಬಾಗಿ, ನಾಯಿಬಾಲ ನಾಲಗೆಯಾಗಿ,
ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿತನಕ ದೇಶಾವರಿಯ ಕೆತ್ತಿ
ಆಸುರದ ಪಡಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಲುಕುತ್ತಿರುವ.
ನಿರಾಕಾರನಿರಲಿ, ಹರಿಹರರಿಗು ದಖಲ್‌ಪಟ್ಟಿ ;
ಮಾರಿಮಸಣಿಗಳ ದರಬಾರು ಬಂದಿದೆ ಮತ್ತೆ–ಅಂತೂ ಅದೇ ಗಟ್ಟಿ !

ಈಗ ಈ ಲೋಕ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ; ಗಡಿಯಾರ
ಬಿಚ್ಚಿ ಯಂತ್ರೋಪಯಂತ್ರಗಳ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿ
ಚೆಲ್ಲಿ, ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕುಳಿತ ರಿಪೇರಿಯವನಂತೆ.
ಯಾವ ತಿರುಗಣಿ ಮೊಳೆಯನೆಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿ? ಮತ್ತೆ ಈ
ಸುರುಳಿತಂತಿಯನ್ನೆಲ್ಲಿ ತುರುಕಲಿ?
ಗಡಿಯಾರವಿದೆ, ಯಂತ್ರವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಇವೆ. ಇಲ್ಲ
ಸಾವಯವ ಶಿಲ್ಪದ ಸಮಗ್ರೀಕರಣಬಲ.

ಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಂಡೆ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ. ಬಿಚ್ಚಿದ್ದು
ಗೋಜು, ಗೋಜಲು; ಸಿಕ್ಕು, ಸಿಕ್ಕು; ಸುಮ್ಮನೆ ಸಿಟ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ
ಹರಿದ ದಾರದ ಚೂರುಚೂರು ಕಾಲಿಗೆ ತೊಡರಿ
ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ಬಿದ್ದದ್ದು ಸುತ್ತುತಿದೆ ವಿಜ್ಞಾನ.
ತಿರುಗುಗಾಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತ ನೊಣಕಿದೆ ಪ್ರಗತಿ–
ಗಾಲಿಗು ನೆಲಕ್ಕು ಸಂಘಟ್ಟನೆ ಬರುವ ತನಕ.

ಕಾಲಗತಿ ಋತುಮಾನ ಎಲ್ಲ ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿ–
ತಂಬೂರಿಗೊಂದು ತನ್ನದೇ ರಾಗ; ಮೃದಂಗಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ತಾಳ;
ಬಿಗಿಗೆಟ್ಟ ತುಂಟ ಪಿಟೀಲು
ಎಗರಾಡುತಿದೆ ಬಧಿರ; ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿ
ಕೊಳಲು ತನ್ನುಬ್ಬಸಕೆ ತಾನೆ ಸುಯ್ಯುತ್ತಿದೆ.
ನಿರ್ದೇಶಕನ ಸನ್ನೆಗೋಲು ಗತಿಗಾಣದೇ
ಕೆತ್ತಿ ನಿಂತಿದೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಲ ವಿಫಲ !

೩

ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬರುವ ಹಾಗೇ ಇಲ್ಲ.
ಆಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಗುಡಿಸಿ ಅವಕಾಶ
ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ್ಗೆಲ್ಲ ತೊಳೆದೊರಸಿ ಬಿಡುವರು. ಮೂಲೆ
ಮೂಲೆಯಲ್ಲಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಜೇಡರ ಬಲೆ
ತೂರಾಡುವಂತೆ ಒಂದೆರಡು ಬಿಳಿಮರಿಮೋಡ
ಹರಿದಾಡಿ ಆಡಿ ಸುಸ್ತಾಗಿ ತಲಗರೆಯುವುದು.
ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಚಳಿಯಿಲ್ಲ. ಆಡುವುದು ಚಳಿ,
ಮಾಡುವುದು ಬೇಸಗೆಯ ಕೆಲಸ. ಋತುಮಾನಕ್ಕು

ಎರಡು ನಾಲಗೆ; ಒಂದು ತನಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊರಲೋಕಕ್ಕೆ.
ಬೇಸಗೆಯ ಸಮತೆ ಧಗೆ ಖಾಂಡವಾಗ್ನಿಯ ಹಾಗೆ
ಇತರ ಋತುಗಳ ಖಂಡ ಖಂಡ ಕಬಳಿಸಿ ಇಡೀ
ವತ್ಸರಕೆ ಸಮವಸ್ತ್ರ ತೊಡಿಸಿ ಋತು ಋತು ಹಿಡಿದು
ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಕವಾತು, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದ ಕೂಚು,
ಗೂಢಚಾರಕ ಕಣ್ಣ ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ ಕೆದರುತಿದೆ.

ಇದು ಶರತ್ತಿನ ಶರಾರತ್ತಿನ ಶಿಖಂಡಿ ಋತು
ಗ್ರೀಷ್ಮಭೀಷ್ಮನಿಗೂ ಸವಾಲೆಸೆವ ತಾಖತ್ತು.
ಗಿರಿಶಿಖರದಿಂದ ಕೆಳಗೆತ್ತಿ ಬಿಸುಟರು ಹರಿಸ್ಮರಣೆ ಬಿಲ್‌ಕುಲ್ ಬಿಡದ
ಪ್ರಹ್ಲಾದಪಥದ ಋತು.
ಮಳೆಗಾಲವಲ್ಲ, ಚಳಿಯಲ್ಲ, ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲ.
ಆದರೂ ಮಳೆಯ, ಶೆಖೆಯ, ಚಳಿಯ ಕೌದೀಪಾಕ.
ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ವಸಂತ ಚಟ್ಟವೇರುವ ವೇಳೆ,
ಗ್ರೀಷ್ಮದುರಿಮಸಣ ಕದಕದಕ್ಕೆ ಕೈ ಬಡಿವಾಗ,
ಹೇಮಂತ ಹೆದರಿ, ಶಿಶಿರ ಬಿಸಿಯಾದಾಗ,
ಎಲೆ ಶರತ್, ನೀನೆ ನಿಸ್ಸೀಮ, ನೋಹನ ನೌಕ
ಯಲ್ಲಿ, ಜೀವದ ಶತಸ್ವರದ ಗಿಜಿಗಿಜಿ ಸೊಗಸು.
ಋತುಋತುವಿನೊಳತಳದಮೂಲ್ಯ ಮೂಲಾರ್ಕಗಳ
ಗೆರೆಗೆರೆ ಬೆರೆವ ಗುಪ್ತಗಾಮಿ ಒಳತೊರೆ ನೀನು.
ಒಳಗೆ ವತ್ಸರ ಮೇಳಗೀತ ದನಿಕಸರತ್ತು.
ಹೊರಗೆ ನವರಾತ್ರಿ ದೀಪಾವಳಿಯ ವಿಷಮಶ್ರುತಿಯ ವಿಸ್ತಾರ,
ಒಳಗೆ ಮುಸಲದ ಮರೆಗೆ ಕೊಳಲ ಉಚ್ಛ್ವಾಸ, ನಿಃಶ್ವಾಸ.

ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡರು ನೀನು ಕಾಣೆ. ನಿನ್ನ ಚುಕ್ಕಾಣಿ
ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಚಮಕಿ ಈ ಕಡೆ ಎಂದು ಬೆರಳಿಸದಂತೆ
ತುಯ್ಯುತ್ತಿದೆ ಹರಿದಂತದನಕ. ಯಾವ ತಾಳಕ್ಕು ಸಿಕ್ಕದೆ ನಿನ್ನ
ಒಳಗುಹೆಯ ಮೌನಮೇಳಕ್ಕೆ ಮಾಗುವೆ. ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ
ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುತ್ತಲಿರೆ ಗುಡಿ, ಮಹಲು, ಮಠ; ಕಂಬಿ
ಕಿತ್ತು ಬೀಳುತ್ತಲಿರಲಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ
ತೆರೆತೆರೆಯ ತುಮುಲಕ್ಕೆ ತತ್ತರಿಸುವೆಳಗೂಸಿ
ಗಾಲದಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚೇತನವೆ.
ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಳಪಾಯ, ತತ್ತರಿಸದೇ

ಬೆಳಕಿನುಂಡೆಗೆ ಜೋತುಬಿದ್ದ ಜೇನಿನ ಕಣವೆ,
ಆಗು ನನ್ನೀ ನಾಲಗೆಗೆ ಈಗ ಪೆಟ್ರೋಲು!
ಆಗ ಸತ್ಯದ ಸಬ್‌ಮೆರೀನಿನಲ್ಲಾಡುತ್ತ,
ಬಾಂಬುದಾಳಿಗಳೆಲ್ಲ ಮುಗಿದು, ನೆಗಸೂ ಕುಗ್ಗಿ
ಚಾವಟಿಯ, ಬಾರುಗೋಲಿನ ಬಾರಿಯೂ ಕಳೆದು
ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು ತನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ
ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾರ್ಥಮಿತಿಯನರಿತಾ ಮೇಲೆ
ಮೇಲೆ ಬರುವುದು ಆಗ
ನಿನ್ನ ನಟ್ಟಿರುಳಿನ ಮಹಾಮೌನ ಶ್ರುತಿ ಹಿಡಿವ
ತಾರಾಖಚಿತ, ಕೃಷ್ಣಕೈಯ ಕೊಳಲಿನ ಗಾನ.

ಈಗ ನಿನ್ನದು ತಿಮಿಂಗಿಲವೃತ್ತಿ: ಉಸಿರಾಡಲಷ್ಟೆ
ಮೇಲ್ಗಾಳಿಯೊಡನಾಟ. ಏಳೆಂಟು ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ
ನೀನು ಮಸ್ಲಿನ್ ತೆಳುವು ವಸ್ತ್ರಶೋಭಿತನಾಗಿ
ಆಕಾಶನೀಲದ ಅಗಾಧದಲ್ಲಾಡುತ್ತ
ತಾರೆಮಣಿದೀಪ ದೀಪಾವಳಿಯ ಬೆಳಗಿಸುತ
ಶಾಂತಸಂಪತ್ತಿನಂತಃಸತ್ವದಸ್ತಿತ್ವ ತೋರಿ ಕರಗುವೆ.
ಮತ್ತೆ ನೀನು ಯಥಾಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಮೋಡಮೊಗ
ವಾಡ ತೊಟ್ಟಾರ್ಭಟಿಸಿ; ಮಳೆಯ ವಿಷ್ಕಂಭಕವ
ನಟಿಸಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ, ಬೇಸಗೆಯ ತೊತ್ತಂತೆ
ಕೆಂಡ ಕಾರುತ್ತ, ಹೂಂಕರಿಸಿ, ಗದರಿಸಿ, ನಗುವೆ.
ಒಂದಿರುಳು ಗುಡಿಸಿ, ಸಾರಿಸಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿಯಿಟ್ಟಂತೆ ತೊಳಗುವ ಬಾನು;
ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಯುಗಯುಗದ ಕೊಳೆ ಕಸ ಹರಡಿ ರಾಡಿಯಾದ ಗಟಾರು;
ಇಂದೆರಡು ಕಂಬಳಿಯ ಚಳಿ; ನಾಳೆ ಬೇಸಗೆಯ
ಅರೆಬತ್ತಲೋಡಾಟ. ಹಗಲು ಉರಿ; ರಾತ್ರಿ ಚಳಿ.
ಸಂಜೆಯಾದರೆ ಸಾಕು, ಮನೆಗೆ ಜೈಲಿನ ಬೋರ್ಡು
ತಗಲಿಸುವ ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿ ಮಳೆ. ನಿನ್ನ ಒಳಗುಟ್ಟನ್ನು
ಬಲ್ಲವರೆ ಬಲ್ಲರಿದು; ಪರಮಾರ್ಥ ಚಿಂದಿಗಳ
ಹೆಕ್ಕಿ ಕುಕ್ಕೆಯೊಳಿಡುವ ಅವಧೂತಪಥ. ಪಂಡಿತಂಮನ್ಯರಿಗೆ
ಇದು ನವ್ಯ ಕಾವ್ಯ–ನಿಯಮಾತಿರಿಕ್ತ. ಸ್ವೈರೋನ್ಮತ್ತ.

೪

    ಅಲ್ಲಿ ಈ ಆಶ್ವೀಜದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಮುಂದೆ,
ಮೃಗಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಟೇಷನ್ನಲ್ಲಿ, ರಸ್ತೆಯಲಿ
ವಿವಿಧ ವಸ್ತುಪ್ರದರ್ಶನದ ಗುಮ್ಮತ್ತಿನತ್ತರು ಕೇಕೆ.
ಈ ಇತ್ತ ಜೀವಬೀಜಗಳು ಬಿದ್ದಡಗಿರುವ ಕಮರಿ ಬಳಿ
ದುರ್ಗಂಧ. ಒಳಚರಂಡಿಗಳಿಲ್ಲದೀ ಕಡೆಗೆ
ಗಾಳಿಗೂ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟುವುದು; ತೋಟದ ನೀರು
ಕೊಳೆತು ನೊಣ ಫೌಜು; ಸೊಳ್ಳೆಯ ಗೆರಿಲ್ಲಾ ದಂಡು.
ತೋಟದಲ್ಲಾವ ಬೆಳೆ ?
ಮಲ್ಲಿಗೆಯೆ? ಸಂಪಗೆಯೆ? ಮಾವೆ? ಸುರಹೊನ್ನೆಯೇ?
ಬದನೆ, ಮೂಲಂಗಿ, ಮೆಂತ್ಯದ ಸೊಪ್ಪು, ಈರುಳ್ಳಿ.
ಬೇಲಿಮೇಲೋ ಕಾಡು ಮುಳ್ಳುಗಿಡ. ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂಥ ಕಳೆ.
ಆದರೂ ಅಗೊ, ಅಹಾ, ವರ್ಣಸಮತೆಯ ಶತ್ರು.
ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಹೂವು ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು
ಹರಿದಿರಿಸಿದಂತೆ ಹೇಗೋ ಅರಳಿ ಸಮವಸ್ತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ
ಹಾಕುತ್ತಲಿದೆ ಸವಾಲನ್ನು.
ವರ್ತಮಾನದ ತೀರದಿಂದ ಭೂತಕ್ಕೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿಗೂ ತೆಪ್ಪವಾಡಿಸುತ
ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕದ ಚಿರಂತನ ಪತಾಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಕಣ್ಮಿಟುಕುತಿದೆ.

    ದಸರೆ ದೀಪಾವಳಿಯ ಋತು, ಶರತ್, ನಮಸ್ಕಾರ !
ನಿನ್ನ ಬಹಿರಾವರಣದೀ ತೊಗಟೆ ರಸಹೀನ.
ಅದನು ನೀನೂ ಬಲ್ಲೆ.
ಬೇರು ಕೂಡಾ ಒಣಗಿ ಬುಡ ಅದುರುತಿದೆಯಲ್ಲ !
ಬದುಕಬೇಕೇ? ಸಾಯಬೇಕು, ಪ್ರತಿದಿನ, ನಿಮಿಷ;
ಒಳಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಳಗೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ದೂರ
ಮಣ್ಣಿನೊಳಪದರಿನ ಸಹಿಷ್ಣು ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ
ಇದೆ ಬೀಜ. ಮತ್ತೊಂದು ಮರ; ಮತ್ತೂ ಅದೇ
ಹೂವು, ಚಿಗುರೆಲೆ, ಕಾಯಿ, ಹಣ್ಣು, ಬೀಜ.

ಶ್ರುತಿ ಇರುವ ತನಕ ಶ್ರೌತಕ್ಕೆ ಬಾರದು ವಿಘ್ನ;
ಸ್ಮೃತಿ ಇರುವ ತನಕವೂ ಸ್ಮಾರ್ತ ನಿರ್ವಿಘ್ನ;

ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ವರ್ಷ : ೨೦೧೪-೨೦೧೫

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ನೂರರ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾದ ಯೋಜನೆ ಕನ್ನಡದ ನೂರು ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮರುಮುದ್ರಣ. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಘಟ್ಟಗಳು, ಚಳುವಳಿಗಳು ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿರುವಂತೆ ಸಹ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಭೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದುಗರು ಪ್ರೀತಿ ಅಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಪುಂಡಲೀಕ ಹಾಲಂಬಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು
ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ರಸ್ತೆ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦೦೧೮